

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת וישב

הכנה לימי החנוכה

תשפ"ו

(שנה ט', גליון מס' 416)

שיעורי הרב אליהו בר חן

0527191965@gmail.com | 052-719-1965

השיעור השבועי מתקיים בכל יום שלישי **באמצעות הזום**

לקבלת קישור כניסה:

052-719-1965 / 055-557-0895

זמן תחילת השיעור:

שעון קיץ - 20:30

שעון חורף - 20:00

לקבלת הגיליון השבועי בדוא"ל:

נא שלחו הודעה לכתובת: k.torat.david@gmail.com

תחת הכותרת "גיליון שבועי"

פרשת וישב - הכנה לימי החנוכה התשפ"ו

"עדות ביהוסף שמו"

א. "אלה תלדות יעקב, יוסף בן שבע עשרה שנה, היה רעה את אחיו בצאן, והוא נער את בני בלחה ואת בני זלפה נשי אביו, ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם", (בראשית, לז' - ב').
"ויהי יהנה את יוסף, ויהי איש מצליח, ויהי בבית אדניו המצרי", (בראשית, לט' - ב').

"ויהי אחר הדברים האלה, ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף, ותאמר, שכבה עמי. וימאן, ויאמר אל אשת אדניו - הן אדני לא ידע אתי מה בבית, וכל אשר יש לו נתן בידי. איננו גדול בבית הזה ממני, ולא חשד ממני מאומה כי אם אותך, באשר את אשתו, ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת, וחטאתי לאלהים. ויהי כדברה אל יוסף יום יום, ולא שמע אליה, לשכב אצלה להיות עמה. ויהי כהיום הזה, ויבא הביתה לעשות מלאכתו, ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ותתפשטו בגדו, לאמר, שכבה עמי, ויעזב בגדו בגדה, ויגס ויצא החוצה", (בראשית, לט' - יב').

ב. ידוע ומפורסם לכל, שאין לך גדול בחללים יותר מחולי הנפש, שכן, על ידי חולי הנפש - גם כאשר הגוף עצמו בריא, אין לך חולה גדול ממנו.

ובעניין זה, כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א ¹:

"אפשר לרמוז, במה שאמרו פרק קמא דבתרא ² -

רבי שמעון בר יוחאי אומר: מרגלית טובה היתה לאברהם אבינו תלויה בצווארו, שכל חולה שהיה רואה אותה מיד מתרפא, ובשעה שנפטר - תלאה בגלגל חמה.

והמפרשים פירשו דרך, כידוע, וגם אני בעניי.

¹ בספרו הקדוש "כסא דוד", (דרוש יט' לשבת כלה, בסופו).

² בבא בתרא, טז' ע"ב.

אפשר לרמוז -

כי חולי הנפש, על הרוב, בא מסיבת הגאווה,
והעניו, ניצול מכמה וכמה איסורין שבין אדם לחבירו, וגם במילי דאיכא בינו
למקום, כידוע.
ואברהם אע"ה, היה מופלג בענווה,
כדכתיב ³, 'וַיִּשְׁתַּחֲוֶי אַבְרָהָם, לְפָנָיו עִם הָאָרֶץ', והוא אמר ⁴ - 'וְאַנְכִי עֹפֵר וְאֶפְרָ'.
'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּי ⁵ - שהיה מגייר גיורין ⁶,
ובוודאי, שהיה מזהירים על הענווה,
והשומעים, היו מתרפאים מחוליים,
והיו נושאים קל וחומר מאברהם אע"ה, שהיה חכם גדול, שכליותיו נובעות
חכמה ⁷, ועשיר גדול ⁸, וגיבור ⁹, ומילא העולם חסד ¹⁰, ובכל זה היה שפל מאד.
והיה תועלת הרבה, לחולים חולי הנפש, שהיו קונים הענווה, ומתרפאים מחולי
הנפש.

³ בראשית, כג' - יב'.

⁴ בראשית, יח' - כז'.

⁵ בראשית, יב' - ה'.

⁶ סנהדרין, צט' ע"ב.

⁷ בראשית רבה, פרשה סא', א'.

⁸ וכמאמר הכתוב (בראשית, כד' - א'):

"וַאֲבָרָהָם זָקֵן, בָּא בַיָּמִים, וַיהוָה בָּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל".

⁹ וכמאמר הכתוב (בראשית, יד' - טו'):

"וַיִּחַלֶּק עֲלֵיהֶם לַיְלָה, הוּא וְעַבְדָּיו, וַיָּקָם, וַיֵּרֶדְפָּם עַד חֹבֶה, אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדִמְשֶׁק".

ועיין עוד, באגדת בראשית (בובר), פרק לד' (א'), ד"ה "ואברהם זקן".

¹⁰ וכמאמר הכתוב (מיכה, ז' - כ'):

"תִּתֵּן אֶמֶת לַעֲקֹב, חֶסֶד לְאַבְרָהָם, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתִּינוּ מִימֵי קֶדֶם".

וזהו המרגלית טובה שהיתה בצווארו, כלומר, בקולו של אברהם אע"ה.
ובשעה שנפטר, תלאה בגלגל חמה, דהמסתכל בשמש ילמד הענווה,
כי השמש, סבל העלבון שלו, כשקטרגה הלבנה - אי אפשר לשני מלכים וכו' ¹¹,
וכמו שפירשו המפרשים, מה שנאמר ¹², הנעלבים ואינם עולבים וכו', עליהם
הכתוב אומר ¹³ - 'וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ'.
ובהבנת דבריו הקדושים, נעתיק בזה, לדבריו של הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א
מאוז'רוב ¹⁴, בביאור דברי רבי שמעון בר יוחאי - "אבן טובה, היתה תלויה
בצווארו של אברהם אבינו":
"ואפשר לומר, בכוונת דברים -
כי היצר הרע, נקרא בשם 'אבן' ¹⁵,

¹¹ חולין, ס' ע"ב:

"אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם -
אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד?
אמר לה -

לכי ומעטי את עצמך!".

¹² גיטין, לו' ע"ב:

"הנעלבין ואינן עולבים, שומעין חרפתן ואין משיבין, עושין מאהבה ושמחין בייסורין,
עליהן הכתוב אומר (שופטים, ה' - לא'), 'וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ'.
וכן הוא במסכת שבת, פח' ע"ב).

¹³ שופטים, ה' - לא'.

¹⁴ בפרשת "חיי שרה", (עמודים תקכו'-תקכז').

¹⁵ סוכה, נב' ע"א:

"שבעה שמות יש לו ליצר הרע ... יחזקאל, קראו אבן,
שנאמר (יחזקאל, לו' - כו'), 'וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְכֶם, וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר'".

ואברהם אע"ה, שזכה להפוך את יצרו הרע ליצר הטוב, כנ"ל¹⁶ ¹⁷, זכה לאבן טובה.

והנה, כוחו של היצר הרע, הוא רק במי שמתגאה,

כמאמר רבותינו ז"ל בזהר הקדוש¹⁸, 'דְּהָא, יִצְרָא הָרַע, לֹא שְׂרִיָא אֶלָּא בְּאַתְרֵי דְּאַשְׁתַּכַּח חֲדָוָה דְּחִמְקָא, וְגִסּוּתָא דְּרוּחָא. וְכַד אֲשַׁתַּכַּח רוּחָא תְּבִירָא, כְּדִין אֲתַפְּרִישׁ מִנִּיהּ, וְלֹא שְׂרִיָא בְּהִדְיָה'¹⁹.

נמצא, שאברהם אבינו, ראש וראשון לענוי ארץ, שאמר²⁰, 'וְאֶנְכִי עֶפְרָא וְאַפְרָא',

זכה בגלל הענווה, שהיצר הרע הפך אצלו לטוב.

ומצינו גם, שהגאווה עצמה קרויה 'אבן'²¹,

ובענוונותו, הפכה לאבן טובה, בבחינת 'וְיִגְבֶּה לְבֹו בְּדַרְכֵי ה' '²².

¹⁶ בבא בתרא, יז' ע"א:

"שלושה לא שלט בהן יצר הרע, אלו הן: אברהם, יצחק ויעקב".

¹⁷ תלמוד ירושלמי, ברכות, פ"ט ה"ט:

"אברהם אבינו, עשה יצר הרע טוב,

דכתיב (נחמיה, ט' - ח'), 'וּמִצָּאת אֶת לִבִּי נֶאֱמַן לְפָנֶיךָ'."

¹⁸ חלק א', דף רב' ע"א.

¹⁹ ותרגום דבריו הקדושים:

שְׁהִרִי, יִצְרָא הָרַע, אֵין שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמִקּוֹם שְׁנִמְצָאת שְׁמִיחַת הַיִּין וְגִסּוּת הָרוּחַ. וְכַשְׁנִמְצָאת רוּחַ שְׁבוּרָה, אִזְ נִפְרָד מִמֶּנּוּ וְאֵין שׁוֹרָה עִמּוֹ.

²⁰ בראשית, יח' - כז'.

²¹ במסכת סוטה (ה' ע"א), מצינו לדרשתו של חזקיה:

"אין תפילתו של אדם נשמעת, אלא אם כן משים ליבו כבשר,

שנאמר (ישעיה, סו' - כג'), 'וְהָיָה מִדִּי חֵדֶשׁ בְּחַדְשׁוֹ ... כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת' וגו'."

וכתב על זה רש"י הקדוש (בד"ה "כבשר"):

"כבשר - שהוא רך, ולא כאבן שהוא קשה".

ולפיכך, כל חולה הרואה אותו מיד נתרפא -

הוא החולה הנלכד ברשת היצר!

כדרשת רבותינו ז"ל²³, על הכתוב²⁴, 'וְהִסִּיר ה' מִמֶּנּוּ כָּל חֲלִי', זה יצר הרע!

שהרי, מי שהתבונן בענוותנותו של אברהם, שזכה לאבן טובה, וכמבואר, מיד נתרפא מחולי היצר.

ותמצא, שנאמר²⁵, 'הַשָּׁמֶן לֵב הָעָם הַזֶּה', ובתרגום יונתן²⁶, 'טַפִּישׁ לִבָּיה דְּעָמָא הָדִין'.

וידוע, שטיפשות וגאווה חד הן,

כדכתיב²⁷, 'בְּפִי אֶוִיל חֹטֵר גִּאווָה'.

ובסיפא דקרא²⁸, 'וּלְבָבוֹ יָבִין, וְשֵׁב וְרָפָא לוֹ',

היינו, שרפואת הנפש, תלויה בהבנת הלב,

כלומר, בענווה - חכמה²⁹, שהיא היפוכה של שטות.

ולפי זה, נבין מה שאמרו³⁰ -

²² דברי הימים ב', יז' - ו'.

²³ תלמוד ירושלמי, שבת, פ"ד ה"ג.

²⁴ דברים, ז' - טו'.

²⁵ ישעיה, ו' - י'.

²⁶ שם.

²⁷ משלי, יד' - ג'.

²⁸ של מאמר הכתוב בישיעה הנ"ל (ו' - י'):

"הַשָּׁמֶן לֵב הָעָם הַזֶּה, וְאֶזְנֵי הַכֹּהֵן, וְעֵינָיו הַשֹּׁעֵ, פֶּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו, וּבְאֶזְנוֹ יִשְׁמַע, וּלְבָבוֹ יָבִין, וְשֵׁב וְרָפָא לוֹ".

²⁹ סוטה, כא' ע"ב:

"אמר רבי יוחנן -

אין דברי תורה מתקיימין, אלא במי שמשלים עצמו כמי שאינו,

שנאמר (איוב, כח' - יב'), 'וְהַחֲכָמָה, מֵאִין תִּמְצָא'."

גדולה תשובה, שמביאה רפואה לעולם,
שנאמר ³¹, 'אֶרְפָּא מְשׁוּבָתְךָ, אֶהְיֶה נְדָבָה'.
כי 'מְשׁוּבָתְךָ', היא הגאווה,
כמו שפירש רש"י ³²: 'שׁוּבָתְךָ' - משמע מזידים, ופרהסיא, לשון מרד וגאווה. כמו
'וַיֵּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לְבֹי' ³³.
ומצינו ³⁴, שרפואה ד-סליחה, נכללת בכל רפואה,
ולכן, כאשר 'וּלְבָבוּ יָבִין' ³⁵ - תשובה, שהיא היפוכו של 'שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לְבֹי' ³⁶,
אזי ³⁷, 'אֶרְפָּא מְשׁוּבָתְךָ',
ובגלל זה ³⁸, 'אֶהְיֶה נְדָבָה', היינו, אף שאינם ראויים,
כדכתיב ³⁹, 'וְלַעֲנֹוִים, יִתֵּן חַן'.
ונודע ⁴⁰, שאברהם, שורשו חכמה,

³⁰ יומא, פו' ע"א.

³¹ הושע, יד' - ה'.

³² עבודה זרה, ז' ע"ב (בד"ה "שובבים").

על מאמר הכתוב (ירמיה, ג' - יד'), "שובו בנים שובבים".

³³ ישעיה, נז' - יז'.

³⁴ מגילה, יז' ע"ב.

³⁵ של מאמר הכתוב בישיעה הנ"ל (ו' - י'):

"הַשָּׁמַן לֵב הָעָם הַזֶּה, וְאֶזְנֵי הַכֹּהֵן, וְעֵינֵי הַשֹּׁעַר, פֶּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו, וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמַע, וּלְבָבוֹ יָבִין, וְשֵׁב וְרָפָא לוֹ".

³⁶ ישעיה, נז' - יז'.

³⁷ הושע, יד' - ה'.

³⁸ הושע, יד' - ה'.

³⁹ משלי, ג' - לד'.

⁴⁰ "זוהר הקדוש", (חלק ב', דף יד' ע"ב).

ולפיכך, כל חולה, כלומר, החולה בגאווה - הרואה אותו, מיד נתרפא.

וכשמת אברהם תלאה בגלגל חמה, פירוש -

חמה, משמעותה הכנעה!

כי כשטענה הלבנה ⁴¹, אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד,

לא השיבה כלום!

אלא, היתה מהנעלבין ואינן עולבין ⁴²,

שעליהם נאמר ⁴³, 'וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ'.

ולפיכך, תלאה בגלגל חמה, שעל ידה ילמדו להכניעה עצמם!

וסיים אביי: 'אידלי יומא, אידלי קצירא' ⁴⁴,

כי בהתבוננות זו בגלגל חמה, יזכה ל-'אידלי קצירא', והיינו, לרפואה כפולה,

לנפש ולגוף". עד כאן, דברי קודשו של רבינו זיע"א.

והנה, על מאמר הכתוב ⁴⁵, 'וְאֶבְרָהָם זָקֵן, פָּא בְּיָמִים, וַיְהִי בְרַךְ אֶת אֲבְרָהָם

בְּכָל־, כתב רש"י הקדוש:

"בְּכָל־, עולה בגימטריא בן,

⁴¹ חולין, ס' ע"ב.

⁴² גיטין, לו' ע"ב:

"הנעלבין ואינן עולבים, שומעין חרפתן ואין משיבין, עושין מאהבה ושמחין בייסורין,

עליהן הכתוב אומר (שופטים, ה' - לא'), 'וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ'."

וכן הוא במסכת שבת, פח' ע"ב).

⁴³ שופטים, ה' - לא'.

⁴⁴ היינו:

שכאשר החמה מתרוממת וזורחת, ממילא היא מיקלת את חולאי בני האדם,

שכן, האבן של אברהם אע"ה תלויה בחמה.

⁴⁵ בראשית, כד' - א'.

ומאחר שהיה לו בן, היה צריך להשיאו אשה".

וכשתדקדק, תמצא :

שמילת "פכל" עם הכולל, עולה בגימטריא כמניין מילת "אבן".

ללמדך :

כהמתבאר בדברי רבינו זיע"א, ובדברי גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א, בעניין מעלת האבן,

שאותה הברכה שנתברך בה אברהם אע"ה, היא הכנעת יצרו הרע והפיכתו ליצר הטוב, על ידי מידת הענווה.

ובשעת מסירת השיעור ⁴⁶, העירני החו"ן ר' שביט גז יצ"ו, שעל פי המתבאר בדברי רבותינו זיע"א, ניתן לבאר עניין נפלא. וכדלהלן.

דהנה, כל החטאים, ובייחוד חטא העריות, בא מסיבת מידת הגאווה,

וכמאמר הכתוב ⁴⁷, "תועבת יהוה כל גבה לב, יד ליד לא ינקה".

וכאשר בני ישראל חטאו בפשעים, בחטא העריות, אשר נסבב להם על ידי מידת הגאווה,

ציווה הבורא ית"ש למשה רע"ה ⁴⁸, "ויאמר יהוה אל משה, קח את כל ראשי העם, והוקע אותם ליהוה נגד השמש, וישב חרון אף יהוה מישראל",

ולהמתבאר בדברי רבותינו זיע"א, שהשמש מלמדת על מידת הענווה, יתבאר העניין כמין חומר -

שכן, על ידי שיתבוננו בשמש, ויקבלו את מידת הענווה,

אזי, חטא העריות, הנסבב על ידי מידת הגאווה, יסתלק וילך לו. עד כאן דבריו הנפלאים, ו-"דברי פי חכם חן" ⁴⁹,

⁴⁶ ביום ג', ו' בשבט התשפ"ה.

⁴⁷ משלי, טז' - ה'.

⁴⁸ במדבר, כה' - ד'.

⁴⁹ קהלת, י' - יב'.

ועל כך נאמר ⁵⁰, "שִׁפְתֵי יִשְׁקָה, מְשִׁיב דְּבָרִים נְכֹחִים".
והנה, ידועים ומפורסמים, דברי רבותינו ז"ל ⁵¹, על מאמר הכתוב ⁵², "אֵלֶּה
תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, בְּהִבְרָאָם, בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם":
"אל תקרי 'בְּהִבְרָאָם', אלא בה"י בְּרָאָם".
וביאר בזה, הגה"ק רבינו משה אלשיך זיע"א - "האלשיך הקדוש" ⁵³:
דהנה, על מאמר הכתוב ⁵⁴, "בִּפְסֻכַּת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים, כָּל הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבּוּ
בִּפְסֻכַּת", דרשו רבותינו ז"ל ⁵⁵, "אמרה תורה, כל שבעת הימים צא מדירת קבע,
ושב בדירת עראי".
והיינו, שצריך האדם לָשִׁים אל מול עיניו, את מאמר דוד הע"ה ⁵⁶, "יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ
בָּהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה",
שכל חייו, הינם חיי עראי, אשר סופם לבוא אל קיצם,
ועל כן, בחג הסוכות, עליו לצאת מדירת קבע, אל דירת העראי.
ומטעם כך, ברא הבורא ית"ש את עולמו, באות ה' -
שכן, באות ה', נרמזים הדינים של דפנות הסוכה ⁵⁷, אשר שיעורה הוא ב' דפנות
והשלישית אפילו בטפח ⁵⁸,

⁵⁰ משלי, כד' - כו'.

⁵¹ מנחות, כט' ע"ב.

⁵² בראשית, ב' - ד'.

⁵³ ויקרא, כג' - לג'.

⁵⁴ ויקרא, כג' - מב'.

⁵⁵ סוכה, ב' ע"א.

⁵⁶ תהילים, צ' - י'.

⁵⁷ היינו:

צורת האות ר' שבאות ה', מרמזת על ב' דפנות,

והאות י' אשר בתחתית האות ה', מרמזת על הדופן השלישית, ששיעורה אפילו בטפח.

וזאת, בכדי ללמד לאדם, שכל התכלית של העולם הזה, הינו "עולם עראי".
ומעתה, נשכיל ונבין, את דברי רבותינו ז"ל⁵⁹, על מאמר הכתוב⁶⁰, "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, בְּהִבְרָאָם, בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם":
"אֵל תִּקְרָא בְּהִבְרָאָם, אֱלֹא בְּאַבְרָהָם,
בְּאַבְרָהָם מִתְקִיִּים עֲלֵמָא",
שכן, בהיות אברהם אע"ה חי חיי עראי,
הוא אינו יכול לקחת מאומה מבני אדם שאינם מהוגנים, אשר כל חפצם ומהותם
הוא "כְּחֵי וְעֵצָם יָדִי"⁶¹.
ומחמת קדושתו זו, מתקיים כל העולם כולו!
והנה, האותיות מְכַנּוֹת בשם "אבנים", וכפי שמצינו ב-"ספר היצירה"⁶²:
"שתי אבנים, בונות שני בתים"⁶³,
שלוש, בונות שישה בתים"⁶⁴,
ארבע, בונות ארבעה ועשרים בתים"⁶⁵,

⁵⁸ סוכה, ו' ע"ב.

⁵⁹ "זוהר הקדוש", (פרשת "לך לך", דף פו' ע"ב).

⁶⁰ בראשית, ב' - ד'.

⁶¹ דברים, ח' - יז'.

⁶² פרק ד' משנה יב'.

⁶³ היינו:

מילה בת שתי אותיות, יכולה להיכתב בשתי אופנים.

⁶⁴ היינו:

מילה בת שלוש אותיות, יכולה להיכתב בשישה אופנים.

⁶⁵ היינו:

מילה בת ארבע אותיות, יכולה להיכתב בעשרים וארבעה אופנים.

חמש, בונות מאה ועשרים בתים ⁶⁶,
שש, בונות שבע מאות ועשרים בתים ⁶⁷,
שבע, בונות חמשת אלפים וארבעים בתים ⁶⁸.
וכבר למדנו לעיל, שהאות ה', המלמדת על עניין העראיות,
יש בה את כוח ההולדה, וכפי שמצינו אצל אברהם אע"ה ⁶⁹, ואצל שרה אמנו ע"ה
⁷⁰, שרק לאחר שנתוספה להם האות ה' בשם הם זכו לכוח המוליד.
ומעתה, אפשר לבאר:
שאותה "אבן" אשר היתה תלויה בצווארו של אברהם אע"ה, המרמזת על "מידת
הענווה" ⁷¹,
היתה האות ה', המרמזת על עניין העראיות שהיתה בו, אשר היא היסוד
והשורש ל-"מידת הענווה",
ומחמתה, הוא זכה לכוח ההולדה, כאשר היא נתוספה לו ולאשתו בשם. ודוק.

⁶⁶ היינו:

מילה בת חמש אותיות, יכולה להיכתב במאה ועשרים אופנים.

⁶⁷ היינו:

מילה בת שש אותיות, יכולה להיכתב בשבע מאות ועשרים אופנים.

⁶⁸ היינו:

מילה בת שבע אותיות, יכולה להיכתב בחמשת אלפים וארבעים אופנים.

⁶⁹ בראשית, יז' - ה':

"ולא יקרא עוד את שמך אברם, והיה שמך אברהם, כי אב המון גוים נתייך".

⁷⁰ בראשית, יז', טו' - טז':

"ויאמר אלהים אל אברהם, שרי אשתך, לא תקרא את שמה שרי, כי שרה אתה, וגם נתיי
ממנה לך בן, וברכתיך, והיתה לגוים, מלכי עמים ממנה יהיו".

⁷¹ וכפי שנתבאר לעיל באות ז'.

ג. על מאמר הכתוב בפרשתן⁷², "וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה, וַיָּבֹא הַפִּתְּהָ לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶתוֹ, וַאֲיִן אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַפִּתְּ שֶׁם בִּפְתֹת", מצינו על מאמר הכתוב הלזה, לדרשת רבותינו ז"ל⁷³:

"וַיָּבֹא הַפִּתְּהָ לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶתוֹ - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, שְׁבֶת הָיָה,

דְּכָתִיב⁷⁴, "כִּי בּוֹ שְׁבֶת מְכַל מְלֶאכֶתוֹ",

וּמָה מְלֶאכֶה הָיְתָה לוֹ?

שׁוֹנָה וְקוֹרָא, מָה שְׁאַבֵּיו לְמִדּוֹ".

והנה, על מאמר הכתוב בפרשתן⁷⁵, "וַיְהִי יְהִנָּה אֶת יוֹסֵף, וַיְהִי אִישׁ מְצָלִיחַ, וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי", כתב רבינו הרי"ח הטוב זיע"א⁷⁶:

"נראה לי בסייעתא דשמיא -

דידוע, יעקב אע"ה, יש בשמו ז' הויו"ת⁷⁷,

כי מספר 'יעקב', עולה מספר ז' הויו"ת⁷⁸, שהם של ז' ספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות,

שהם שבעת ימי השבוע ...

אך יוסף הצדיק ע"ה, שמו מספר ששה הויו"ת⁷⁹,

⁷² בראשית, לט' - יא'.

⁷³ ילקוט שמעוני, (פרשת "וישב", רמז קמו').

⁷⁴ בראשית, ב' - ג'.

⁷⁵ בראשית, לט' - ב'.

⁷⁶ בספרו הקדוש "בן איש חי דרשות", על פרשתן.

⁷⁷ היינו:

מילת "יעקב", עולה בגימטריא למניין 182,

וכמו כן, ז' פעמים שם הוי"ה, עולים בגימטריא למניין זה.

⁷⁸ וכדלעיל בהערה הקודמת.

שהם כנגד ששה ימי החול, וכנגד שבת - לא יש לו שם הוי"ה.

ועניין אשת פוטיפרע, היה בשבת,

ולכן, צריך לו שמירה בשבת יותר.

על כן ⁸⁰, וינהי ה' את יוסף -

שחיבר עמו, עוד שם אחד משמות הוי"ה, כדי להשלים לו כנגד יום השביעי.

ואז ⁸¹, וינהי איש -

ראשי תיבות: את יום שבת, או: את יום שביעי - 'מַצְלִיחַ' ⁸².

ולכך ⁸³, וינהי בבית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי -

באין מורא ופחד, כי עתה נשלמו בו ז' הויו"ת, כנגד כל שבעת ימי השבוע."

ומצינו עוד, שיוסף הצדיק ע"ה, היה שומר שבת קודש, דהנה, על מאמר הכתוב

⁸⁴, "וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתָּם אֶת בְּנֵימִן, וַיֹּאמֶר לְאִשָּׁר עַל בֵּיתוֹ, הִבֵּא אֶת הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה,

וּטְבַח טֶבַח וְהָכֵן, כִּי אֲנִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהָרִים", דרשו רבותינו ז"ל ⁸⁵:

"וַאֲנִי הָכֵן, אֶלָּא שַׁבָּת,

הֵיךְ מָה דְּאֵתָּ אָמַר ⁸⁶, וינהי ביום הששי, ונהכינו וגו'.

⁷⁹ היינו:

מילת "יוסף", עולה בגימטריא למניין 156,

וכמו כן, ו' פעמים שם הוי"ה, עולים בגימטריא למניין זה.

⁸⁰ בראשית, לט' - ב'.

⁸¹ בראשית, לט' - ב'.

⁸² בראשית, לט' - ב'.

⁸³ בראשית, לט' - ב'.

⁸⁴ בראשית, מג' - טז'.

⁸⁵ בראשית רבה, פרשה צב', ד'.

⁸⁶ שמות, טז' - ה'.

הָדָא אָמְרָה, שְׁשֹׁמֵר יוֹסֵף אֶת הַשַּׁבָּת, קִדָּם שְׁלֹא תִנָּתֵן.

⁸⁷ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתָּה שְׁמַרְתָּ אֶת הַשַּׁבָּת עַד שְׁלֹא נִתְּנָה,

חֲיִידָּךְ, שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה שְׁבֹן בְּנֵךְ יִהְיֶה מִקְרִיב בַּשַּׁבָּת.

מִנֵּין?

מִמָּה שֶׁקָּרָאוּ בְּעֵינֵינוּ ⁸⁸, 'בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, נִשְׂאֵא לְבָנֵי אֶפְרַיִם'."

ד. **שבת קודש**, האמורה בפרשת "בראשית" - במאמר הכתובים ⁸⁹, "וַיִּכְלֹו הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְכָל צָבָאָם. וַיִּכְלֹו אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי - מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּשְׁבֹּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, מִכָּל מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ, כִּי בּוֹ שָׁבַת מְלָאכְתּוֹ, אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת", **היא יסוד האמונה בהתבטלות ובענווה מוחלטת, בהבורא ית"ש**,

וכמו שכתב אדונינו הרמב"ן זיע"א, על מאמר הכתוב ⁹⁰, "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ":

"אחר שציווה שנאמין בשם המיוחד יתברך, שהוא הנמצא, הוא הבורא, הוא המבין, והיכול, ושנייחד האמונה בכל אלה והכבוד לו לבדו, וציווה שנכבד זכר שמו,

ציווה, שנעשה בזה סימן וזיכרון תמיד, להודיע שהוא ברא הכל,

והיא מצות השבת, שהיא זכר למעשה בראשית ...

ולכך אמרו ז"ל ⁹¹, שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה, כמו שאמרו בעבודה זרה -

מפני, שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחידוש ובהשגחה ובנבואה".

⁸⁷ מדרש תנחומא, (פרשת "נשא", אות כח').

⁸⁸ במדבר, ז' - מח'.

⁸⁹ בראשית, ב', א' - ג'.

⁹⁰ שמות, כ' - ח'.

⁹¹ חולין, ה' ע"א.

וכן כתב ה"חיי אדם" ⁹² :

"שבת קודש, הוא האות הגדול והברית שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל, למען ידעו, כי ששת ימים עשה ה' כל מה שברא בשמים ובארץ, וְשַׁבַּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי,

והוא יסוד האמונה, לִידַע שהעולם הוא מחודש.

וכיון שברא הכל, הוא אדון על הכל, ואנחנו עבדיו, ומחויבים לעשות רצונו, ולעבדו בכל גופנו ונשמתנו וממוננו, כי הכל שלו".

והיינו :

שנצטוונו בזה, לדעת לדורות עולם, שהבורא ית"ש, היה הווה ויהיה, ושהכל ממנו ית"ש.

ועתה, תשכיל ותבין :

מחמת שהיה יוסף הצדיק ע"ה בעל ענווה מוחלטת, ובפרט באשר הוא שמר שבת קודש, **הוא זכה לתוספת האות ה' בשמו** ⁹³ ,

וכמאמר הכתוב ⁹⁴ , "עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ, בְּצִאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁפַת לֹא יִדְעָתִי אֶשְׁמָע",

ומה גם, שהוא זכה לתוספת אות זו, בעבור היותו שומר אות ברית קודש, ומקדש שם שמים בסתר ⁹⁵ , שהוא בכלל מידת הענווה.

ה. כתב הגה"צ המקובל רבי בן ציון מוצפי שליט"א ⁹⁶ :

⁹² חלק ב'-ג', הלכות שבת ומועדים, כלל א'.

⁹³ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

⁹⁴ תהילים, פא' - ו'.

⁹⁵ סוטה, י' ע"ב.

⁹⁶ בספרו הקדוש "שיבת ציון", (פרק ד' - "השבת והגאולה", מאמר "תיקון מכירת יוסף בשמירת השבת", עמודים 126-130).

"ידוע, שגלות זאת גלות אדום, שאנחנו שרויים בה זה קרוב לאלפיים שנה בעוונותינו הרבים, 'עבר קציר, פלה קיץ, ואנחנו לוא נושענו' ⁹⁷, ואחת הסיבות העיקריות, ואולי העיקרית שבהן, היא עוון מכירת יוסף הצדיק ע"ה, כנזכר בזוהר הקדוש ⁹⁸. ומצינו בזוהר הקדוש ⁹⁹, מאמר נוסף, שעל ידי שמירת השבת, יהיה תיקון למכירת יוסף, וממילא תבוא הגאולה, שהשבת, קשורה ושייכת לגאולה העתידה, כנזכר לעיל.

וזה לשונו שם ¹⁰⁰ -

כד פקיד לון קודשא בריך הוא לישראל, במרה, על שבתא, בגין, דאתא מדת דינא, לקטרגא על ההוא חובא דצדיק, דזבינו ליה, דאיהו לקביל יומא דשבתא, ואינון אפיקו ליה לחול. אמר קודשא בריך הוא, הא אית לון רפואה לההוא חובה, אי אינון נטרין ליומא דשבתא, דאיהו לקביל צדיק חי העולמים ¹⁰¹. עד כאן לשונו. הרי לך חידוש נפלא, יוסף הצדיק ע"ה מידתו מידת היסוד, והיא מאירה בשבת, שהיא מידת המלכות,

⁹⁷ ירמיה, ח' - כ'.

⁹⁸ "זוהר חדש", (פרשת "וישב", דף נ' ע"א).

⁹⁹ "זוהר חדש", (פרשת "בשלח", דף לז' ע"ב).

¹⁰⁰ "זוהר חדש", (פרשת "בשלח", דף לז' ע"ב).

¹⁰¹ ותרגום דבריו הקדושים:

קשצוה אותם הקדוש ברוך הוא, במרה, על שבת,

משום, שבאה מדת הדין, לקטרג על אותו החטא של הצדיק, שמכרו אותו,

שהוא כנגד יום השבת, והם הוציאו אותו לחל.

אמר הקדוש ברוך הוא, הרי יש להם רפואה לאותו החטא, אם הם שומרים את יום השבת, שהוא כנגד צדיק חי העולמים.

ומאחר שמכרוהו למצרים, שהם הגרועים שבאומות העולם, הנרמזים בימות החול,

הרי חיללו את מידת המלכות היא שבת!

ולכן, ניתנה לנו השבת, כדי לתקן ולכפר מידת יוסף.

ועתה, נתבאר בזה, מדוע הגאולה תלויה בשמירת שבת,

שכן, בעוון מכירת יוסף, 'עבדים משלו בנז' ¹⁰²,

על כן, באה מצוות שמירת שבת, ומכפרת על הגלות, שהיא בעבור מכירת יוסף.

ועוד, מובא בזהר הקדוש ¹⁰³, וזה לשונו -

תא חזי, כתיב בדברות במשנה תורה ¹⁰⁴, 'וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיִּפְדְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם, בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה, עַל כֵּן צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת'.

הָא, אוליף לן אורייתא, רָזָא עילאָה,

דְּהָא, הָהוּא צדיקא דאֲזַדְבֵּן לְעַבְדָּא בְּמִצְרַיִם, וְאַחִילוּ לֵיהּ.

לְקַבְּלֵיהּ, אֵיהוּ 'זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת'.

וּבְגִין כֵּךְ, אָמַר לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל,

בְּבַעַז מִנְכוּן, הוּוּ דְּכִירִין הָהוּא צדיקא דאֲזַדְבֵּן עַל יְדִיכוּ, וְהָוָה לְעַבְדָּא בְּמִצְרַיִם,

וּבְהָהוּא חוּבָא אֲתַגְזֵר עֲלֵיכוּ לְאַשְׁתַּעֲבָדָא בְּמִצְרַיִם,

וּלְכַפֵּרָא הָהוּא חוּבָה דְּזַבִּינְתוֹן לֵיהּ, נְטָרוּ יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, וַיִּשְׁתַּבֵּיךְ לָכוֹן,

דְּהָא יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, לְקַבְּלֵיהּ אֵיהוּ.

כְּדִאוּקִימָנָא בְּרָזָא דְּמַהִימְנוּתָא ... וַיִּוְסֹף שַׁבַּת אֲקָרִי לְתַתָּא, לְקַבֵּיל צדיק חי

הָעוֹלָמִים, וְאַקָרִי שַׁבַּת לְעִילָא,

¹⁰² איכה, ה' - ח'.

¹⁰³ תוספת חלק ב', דף רעו' ע"א, סימן ט'.

¹⁰⁴ דברים, ה' - יד'.

ובגין כך, כתיב¹⁰⁵, 'על כן צוה ה' אלהיך, לעשות את יום השבת'¹⁰⁶. עד כאן לשונו.

אכן, הדברים ברורים, ולמדנו מהם, גם על השייכות שבין שמירת שבת ליציאת מצרים,

כי על גלות מצרים, שבאה בעבור מכירת יוסף, באה השבת לכפר,

ולכן, צריך לזכור יציאת מצרים בשבת, להבין סיבת מצוותה, והיא כפרת מעירת יוסף.

גם נודע, כי לדעה אחת בגמרא¹⁰⁷, 'תפילות, אבות תיקנום' -

אברהם, תפילת שחרית,

יצחק, מנחה,

ויעקב, ערבית.

¹⁰⁵ דברים, ה' - יד'.

¹⁰⁶ ותרגום דבריו הקדושים:

בא וראה, כתוב בדברות במשנה תורה (דברים, ה' - יד'), 'וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ויפדה ה' אלהיך משם, ביד חזקה ובזרע נטויה, על כן צוה ה' אלהיך, לעשות את יום השבת'.

כאן, מלמדת אותנו התורה, סוד עליון,

שהרי, הצדיק ההוא שנמכר לעבד במצרים, וחללו אותו,

כנגדו, הוא 'זכור את יום השבת'.

ומשום כך, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל,

בבקשה מקם, תהיו זוכרים את הצדיק ההוא שנמכר על ידכם, והיה עבד למצרים, ובחטא ההוא נגזר עליכם להשתעבד במצרים,

ולכפר על החטא ההוא שמכרתם אותו, שמרו את יום השבת, וימחל לכם,

שהרי יום השבת, הוא כנגדו.

כמו שבארנו בסוד האמונה ... ויוסף נקרא שבת למטה, כנגד צדיק חי העולמים, שנקרא שבת למעלה,

ומשום כך, כתוב (דברים, ה' - יד'), 'על כן צוה ה' אלהיך, לעשות את יום השבת'.

¹⁰⁷ ברכות, כו' ע"ב.

ותפילת מוסף בראשי חודשים, היא כנגד רחל אמנו ע"ה ¹⁰⁸.

ותפילת מוסף של שבת, כנגד יוסף ¹⁰⁹.

וכך נזכר בזוהר הקדוש ¹¹⁰, וזה לשונו -

תא חזי, לקבל אינון שבועה זכאין, פקיד קודשא פריד הוא באורייתא, לקרבא
קרבן מוסף, בשבע זמנין בשבתא ¹¹¹,

בגין, לאוספא להו עדונין ותפנוקין מבי מלכא ...

בשבתא, לקבל צדיק יסוד עולם, דאקרי כל, ואקרי שבת, לאוספא ליה עדונין
ממוחא סתימאה ¹¹². עד כאן דבריו.

ומרנא הגאון החיד"א זצ"ל, האריך והרחיב בעניין מכירת יוסף, בדרש וברמז.

¹⁰⁸ כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א (בספרו הקדוש "מדבר קדמות", מערכת ר', ערך "רחל" - אות ה'),
משמו של רבינו האר"י הקדוש זיע"א:

"רחל אמנו ע"ה, בזכותה נתנו ראשי חדשים לישראל,

וכן, 'ראשי חודשים לעמך' - ראשי תיבות 'רחל'.

ומוסף ראש חודש, רחל אמנו תקנתו,

שראתה ברוח הקודש, שנשי המדבר לא נכשלו בעגל,

ורמזה שמה, בראשי תיבות - 'ראשי חודשים לעמך'."

¹⁰⁹ "זוהר הקדוש", ("זוהר חדש", פרשת "תולדות", דף מה' ע"ב).

¹¹⁰ תוספת, חלק ג', דף שב' ע"ב.

¹¹¹ היינו:

ב-ז' פעמים בשנה, מתקיים קורבן מוסף.

בשבתות, בראשי חודשים, בראש השנה, ביום הכיפורים, בפסח, בשבועות, בסוכות.

¹¹² ותרגום דבריו הקדושים:

בא וראה, כנגד אותם שבועה צדיקים, צוה הקדוש ברוך הוא בתורה, להקריב קרבן מוסף, בשבע פעמים
בשנה,

כדי, להוסיף להם תפנוקים ועדונים מבית המלך ...

בשבת, כנגד צדיק יסוד עולם, שנקרא כל, ונקרא שבת, להוסיף לו עדונים מן הממח הנסתר.

וכך כתב בספרו 'נחל קדומים'¹¹³, לבאר הפסוק¹¹⁴, 'וְאַתָּה דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר, אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ, כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם, לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם', וזה לשונו -

כי משה רבינו ע"ה, יש בו בחינת יוסף, והוא קיבל חטא השבטים עם יוסף.

ובמרה, קיטרגה מידת הדין, להחזירם למצרים,

דכתיב¹¹⁵, 'שָׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם'.

ולא רצתה במה שקיבל משה.

ו-ה', נתן להם השבת לכפר, דההוא צדיקא בשביעאה אחיד¹¹⁶.

וזה שאמר¹¹⁷, 'וְאַתָּה', שיש בדך בחינת יוסף, וקיבלת חטא השבטים, ולא רצתה מידת הדין עד שנתן השבת,

אם כן, עליך שאתה רוצה שיתכפר חטא יוסף, 'דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'¹¹⁸,

'אַךְ',¹¹⁹ - מיעוט¹²⁰, מסיבת מידת הדין שקיטרגה,

'אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ'¹²¹, כי בזה נחה שקטה מידת הדין. עד כאן לשונו.

ובספרו 'כסא דוד'¹²², כתב, וזה לשונו -

¹¹³ פרשת "תצווה".

¹¹⁴ שמות, לא' - יג'.

¹¹⁵ ויקרא, כו' - יח'.

¹¹⁶ היינו:

יוסף הצדיק ע"ה, אחוז ודבוק בבחינת השבת יום השביעי.

¹¹⁷ שמות, לא' - יג'.

¹¹⁸ שמות, לא' - יג'.

¹¹⁹ שמות, לא' - יג'.

¹²⁰ תלמוד ירושלמי, פסחים, פ"א ה"ד.

¹²¹ שמות, לא' - יג'.

¹²² חלק ב', דרוש כד' - לשבת זכור, עמוד תלז'.

ונקדים, מה שראיתי להרב עיר וקדש הרב נתן שפירא ז"ל, בעל 'מצת שימורים', בדרשותיו, מכתב יד קודשו.

שכתב, דמשה רבינו ע"ה, קיבל לתקן, כל מה שחטאו השבטים עם יוסף, ובזכות זה יצאו ממצרים,

דאי לאו הכי, היה מקטרג חטא יוסף, ומעכב יציאת מצרים לעולם.

וזה שכתוב ¹²³, 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה, אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, עוֹצֵם וְתוֹקֵף עֲנִיִּין יוֹסֵף עִמּוֹ, שֶׁהוּא יִתְקַן הַכֹּל.

וזה שכתוב ¹²⁴, 'וַיְחַמְּשִׁים עָלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאֲרָץ מִצְרָיִם, לִפְנֵי שֵׁ-וַיִּקַּח מֹשֶׁה, אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ' ¹²⁵, זהו תורף דבריו.

ולפי דברי ה-'זוהר חדש', נראה, דמידת הדין לא רצתה במה שקיבל משה, ורצתה שיחזרו למצרים, וניצולו על ידי שמירת שבת.

ועוד אמרו רבותינו ז"ל ¹²⁶, דעמלק בא, על שֶׁרְפוּ יְדֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה.

ויש להעיר, דעדיין לא ניתנה תורה?

ואפילו תימא, על המצוות שניתנו במרה,

מכל מקום, הא עדיין לא נצטוו בתלמוד תורה.

ונקדים מה שכתב ב-'זוהר חדש' ¹²⁷, ו-'בסתר תורה' ¹²⁸, דגלות מצרים, היה על מכירת יוסף כב' שנים, לכל שבט - עשר שנים שמכרוהו ¹²⁹,

¹²³ שמות, יג' - יט'.

¹²⁴ שמות, יג' - יח'.

¹²⁵ שמות, יג' - יט'.

¹²⁶ מדרש תנחומא, (פרשת "בשלח", אות כה).

¹²⁷ פרשת "וישב", דף לו' ע"א.

¹²⁸ שם, דף לז' ע"א.

¹²⁹ היינו:

שהרי, עשר פעמים כב', הוא 210.

תוריד מהם עשר שנים, שניכו להם בעבור השבטים הקדושים שמתו במצרים, נשארו רד"ו.

וכשבאו למרה, אמרה מידת הדין, דהיה להם לסבול שבע על חטואתם, ונתן להם את השבת, דההוא צדיקא שביעאה בה אחיד וכו' ¹³⁰. עד כאן.

ועוד אמרו שם ¹³¹, וזה לשוננו -

"מאי טעמא, יהושע אגח קרבא, ולא מן שאר עמא?

אלא, בגין דעמלק אתא עליהו, על ההוא חובא דשבתא דלא נטרין ליה, כמה דאתערין חכמים זכרונם לברכה, אלמלי נטרו ישראל שבתא קמא, לא שלטא בהו אומה ולשון.

מה כתיב ¹³², 'ויהי ביום השביעי, יצאו מן העם ללקט, ולא מצאו',

וכתיב ¹³³, 'ויבא עמלק'...

בההיא שעתא, אמר ליה משה ליהושע, פוק אגח קרבא בעמלק, דהא לך חזנא,

בגין, דאת בר בריה דההוא צדיק, ואיהו בההוא חובא אתי עלן ¹³⁴. עד כאן.

¹³⁰ היינו:

כי אותו הצדיק השביעי, הוא יוסף, אחוז בשבת קודש.

¹³¹ "זוהר חדש", (פרשת "בשלח", דף לז' ע"ב).

¹³² שמות, טז' - כז'.

¹³³ שמות, יז' - ח'.

¹³⁴ ותרגום דבריו הקדושים:

מה הטעם, יהושע ערך קרב, ולא משאר העם?

אלא, משום שעמלק בא עליהם, על אותו החטא של שבת שלא שמרו אותו,

כמו שהעירו חכמינו זכרונם לברכה, אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה, לא שולטת בהם אמה ולשון.

מה כתוב (שמות, טז' - כז'), 'ויהי ביום השביעי, יצאו מן העם ללקט, ולא מצאו',

וכתוב (שמות, יז' - ח'), 'ויבא עמלק'...

ועל פי דברי ה-זוהר¹³⁵ וה-זוהר חדש¹³⁶, יבוא הכל על נכון,

דדריש¹³⁶, 'וַיִּזְהַר ה' עַץ' - דא אורייתא,

ורומז לשבת, וגם 'זאת התורה'¹³⁷.

ונמצא, דניתן להם השבת, והיא התורה, והוא הקדוש ברוך הוא, להינצל ממידת
הדין שקיטרגה על חטא יוסף הצדיק וכו'.

ו- 'עמלק', גימטריא 'מר',

בא, על שבת במרה.

אמור מעתה, זה אחד מטעמי זכירת עמלק,

לזכור, כי בחילול שבת, ומיעוט הדביקות, בא עמלק, להיזהר בזה,

כי איככה נוכל למחות זכרו, כל שסיבת חטא שגרם ביאתו, עודנו בישראל?

כי בבית שני, נתעורר קנאה ושנאה, ונתעורר עוון יוסף אשר קנאוהו השבטים
ושנאוהו,

כמו שמפרש ב-זוהר חדש¹³⁸, עיין שם באורך.

וזה שנאמר¹³⁹, 'ה' מִלְךְ גִּאוּת לְבָשׁ, לְבָשׁ ה' עַל הַתְּאֲזָר',

'הַתְּאֲזָר', גימטריא תרי"ג.

כמו שאמרו דורשי רשומות, כי שומר שבת, כמקיים כל התורה.

והם דברי רבותינו ז"ל¹⁴⁰, אין ישראל נגאלים, אלא בזכות השבת,

באותה שעה, אמר לו משה ליהושע, צא וערף קרב עם עמלק, שְהָרִי לך ראוי,

משום, שאתה בן בנו של אותו צדיק, והוא באותו החטא בא עלינו.

¹³⁵ בפרשת "וישב", דף מט' ע"ב.

¹³⁶ שמות, טו' - כה'.

¹³⁷ במדבר, יט' - יד'.

¹³⁸ איכה.

¹³⁹ תהילים, צג' - א'.

שנאמר ¹⁴¹, **'בְּשׁוּבָה וְנַחַת תִּנְשְׁעוּן'**. עד כאן לשון מרן החיד"א בקיצור.

ועיין עוד בספריו, שהאריך בזה,

וביניהם, בפירושו על התורה, 'פני דוד' ¹⁴², על הפסוק ¹⁴³, 'וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם, בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה, עַל כֵּן צִוָּךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ, לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', שכתב מה שנתבאר לעיל בקיצור,

והוסיף, וזה לשונ -

'וְזָכַרְתָּ', שתזכור סיבת העבדות, דהיה בעבור יוסף,

ומידת הדין, היא הנותנת שתשבו ז' פעמים חשבון זה.

'וַיֹּצִאֲךָ' וכו', והיה קטרוג,

על כן, 'צִוָּךְ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', ושבת מכפרת.

אם כן, היזהרו, שלא תחובו חובת גלות.

ואפשר, שזה טעם שטעו בני אפרים לצאת קודם גאולת ישראל ¹⁴⁴,

דסלקא דעתייהו, שהגלות הוא לזרע השבטים, לא להם,

דאתו מיוסף, שלא חטא, ואדרבא הם חטאו עמו.

ויתכן, שזה רמז יוסף הצדיק לאחיו, שציוה לפניהם ¹⁴⁵, 'וְטַבַּח טָבַח וְהָכֵן' -

לשבת, כמו שאמרו ז"ל ¹⁴⁶,

¹⁴⁰ ויקרא רבה, פרשה ג', א'.

¹⁴¹ ישעיה, ל' - טו'.

¹⁴² פרשת "ואתחנן", אות יב'.

¹⁴³ דברים, ה' - טו'.

¹⁴⁴ סנהדרין, צב' ע"ב.

¹⁴⁵ בראשית, מג' - טז'.

¹⁴⁶ ראש השנה, טז' ע"ב.

באשר הוא ש"ס טעם לאחיו, לומר להם, שעל ידי השבת יתכפר להם, ויזהרו לשמור שבת. עד כאן לשונו.

והנה, יש במדרש רבה ¹⁴⁷, על הפסוק ¹⁴⁸, 'וְטַבְתָּ טַבַּח וְהָכֵן' -

וְאִין 'הָכֵן', אֵלָא שַׁבָּת,

הֵיךְ מָה דְאַתְּ אָמַר ¹⁴⁹, 'וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי, וְהָכִינוּ וְגו'.

הָדָא אָמַרְהָ, שְׁשֹׁמֵר יוֹסֵף אֶת הַשַּׁבָּת, קִדְּם שְׁלֵא תִנְתֵּן.

¹⁵⁰ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתָּה שְׁמַרְתָּ אֶת הַשַּׁבָּת עַד שְׁלֵא תִנְתֵּן,

חֲזִיד, שְׁאֲנִי עוֹשֶׂה שָׁבֹן בְּנֶךְ יְהִי מִקְרִיב בְּשַׁבָּת.

מִנִּין?

מִמָּה שְׁקִרְאוֹ בְּעִנְיָן ¹⁵¹, 'בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, נָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם'. עד כאן.

והקשה על כך הרב חיד"א ¹⁵² -

שהרי, כמה מצוות עשה יוסף, ומדוע דווקא על זה ניתן לו שכרו?

ותירץ -

שבמעשה זה, יש יתרון,

שביקש בזה, לרמוז לְאָחִיו, שיהיה להם כפרה על החטא שמכרוהו, על ידי

שמירת שבת.

ועל כן, רצה ה' את מעשיו.

¹⁴⁷ בראשית רבה, פרשה צב, ד'.

¹⁴⁸ בראשית, מג' - טז'.

¹⁴⁹ שמות, טז' - ה'.

¹⁵⁰ מדרש תנחומא, (פרשת "נשא", אות כח').

¹⁵¹ במדבר, ז' - מח'.

¹⁵² בספרו הקדוש "פני דוד", (פרשת "ואתחנן", אות יב').

ולכן, משה רבינו ע"ה, השתדל על תקנת יום השבת לישראל, במצרים, אצל פרעה¹⁵³,

כי ידע, שלא יוכלו לצאת משיעבודם, עד שיכפרו על חטא מכירת יוסף, והכפרה, תהא על ידי שמירת שבת קודש. עד כאן.

גם נודע, כי נשמת יוסף הצדיק ע"ה, היא נשמת אדם הראשון¹⁵⁴, ולכן, שופריה, ואיקונין שלו, כשל אביו - שהיה גלגול אדם הראשון¹⁵⁵. וזה, סוד ירידתו למצרים, עלילת אשת אדוניו, ושיבתו בבית האסורים. ובמדרש¹⁵⁶, איתא -

שכשפגש אדם הראשון את קין, ושאלו: מה נעשה בדינך? השיבו: עשיתי תשובה, ונתכפר לי.

אמר אדם: כך כוחה של תשובה!?

פתח ואמר¹⁵⁷: 'מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת'. עד כאן. וקשה -

מה כוונתו, באומרו, כך כוחה של תשובה?

וכי לא ידע זאת אדם, בחכמתו הנפלאה, שכל רזי תורה היו גלויים לו? אלא, נראה לבאר -

שאדם הראשון אמר, הרי קיימא לן¹⁵⁸, היכי דמי בעל תשובה? - באותו פרק, באותה אשה, באותו מקום.

¹⁵³ שמות רבה, פרשה א', כח'.

¹⁵⁴ "שער הגלגולים", (הקדמה לב').

¹⁵⁵ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ב'.

¹⁵⁶ בראשית רבה, פרשה כב', כח'.

¹⁵⁷ תהילים, צב' - א'.

¹⁵⁸ יומא, פו' ע"ב.

וכשראה, שבכוח שמירת שבת, אפשר לתקן הכל, כתשובת המשקל, הבין, שזה טעם שנברא בערב שבת, שהוא זמן כפרתו ומקום כפרתו. ומעתה, מובן -

שהשומר שבת כהלכתו, מוחלים לו כל עוונותיו¹⁵⁹, שהיא שקולה כנגד כל התורה¹⁶⁰.

אחר כך, ראיתי, להרב יצחק שרים, בספרו 'ליקוטים מפרדס'¹⁶¹, שפירש גם בדרך זאת.

ודע, כי כתבו המקובלים¹⁶² -

כי בכוח קבלת שבת, נכרתת מלכות עשיו וישמעאל.

ולכן, אנו אומרים בקבלת שבת: 'הַתְּעוֹרָרִי מֵעֶפֶר קוֹמִי וכו', שהיא עת הגאולה.

וכמו כן, אומרים: 'הַתְּעוֹרָרִי, הַתְּעוֹרָרִי ... בְּמִשׁוֹשׁ חֶתָּן עַל כָּלָה'.

ולאור המתבאר לעיל¹⁶³, בעניין שמירת שבת קודש ומידת הענווה, אשר היו בו ביוסף הצדיק ע"ה, נשכיל ונבין, מפני מה תיקון חטא מכירת יוסף הצדיק ע"ה, נעשה על ידי שמירת שבת קודש:

שכן, באמצעות שמירת שבת קודש, מתחבר האדם אל תכלית מידת הענווה, וממילא, יש כאן תשובת המשקל, בהתחברות אל מידתו והנהגתו של יוסף הצדיק ע"ה.

ו. על מאמר הכתוב¹⁶⁴, וַיִּתְּחֵלֶךְ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֵּינְנוּ כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים, כתב התנא הקדוש - יונתן בן עוזיאל:

¹⁵⁹ שבת, קיח' ע"ב.

¹⁶⁰ שמות רבה, פרשה כה', יב'.

¹⁶¹ פרשת "ויקהל", דרוש טו'.

¹⁶² "דבר בעתו", (חלק א', יום שבת קודש, דף עח' ע"א. ועוד).

¹⁶³ באותיות ב'-ג'-ד'.

"וּפָלַח חֲנוּךְ בְּקוֹשֶׁטָא קָדָם יְיָ, וְהָא לִיתוּהִי עִם דִּי יִירִי אֶרְעָא, אַרוֹם אֶתְנַגִּיד וְסָלִיק
לְרִקְיָעָא בְּמִימַר קָדָם יְיָ, וְקָרָא שְׁמִיָּה מִיטְטְרוֹן סִפְרָא רַבָּא" ¹⁶⁵.

ויעויין בדבריו של הגה"ק רבינו אליהו הכהן האיתמרי זיע"א מאיזמיר ¹⁶⁶,
שהביא מדברי הגה"ק רבינו מנחם עזריה זיע"א מפאנו ^{167 168}:

"חנוך, לא היה מְצֻחָה, אלא על שבע מצוות בני נח, והיה מתחילה מחסידי אומות
העולם,

אלא, שפירש מדרכיהם, והלך בדרכי ישראל, כמי שאינו מְצֻחָה ועושה, או כעין
גר צדק אשר בכל דור ודור,

ונתקבל במעלה עליונה, לאות ולמופת לבני שת ¹⁶⁹, מה שמתקן להם אם ייטיבו
דרכיהם,

וכיוון שעלה, שוב לא ירד.

והנה, סביב למחנהו רשעים יתהלכו, המבקשים להפרידו חלילה וחס.

והוא היה תופר מנעלים, לקשר העולמות,

ועל כל תפירה ותפירה, אמר: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד.

שיש בפסוק זה, ייחוד וקישור כל היכלות, בעליונים".

ויעויין עוד, בדברי הגה"ק רבינו משה קורדובירו זיע"א ¹⁷⁰, ובדברי הגה"ק רבינו
מכלוף אביחצירא זיע"א ¹⁷¹:

¹⁶⁴ בראשית, ה' - כד'.

¹⁶⁵ ותרגום דבריו הקדושים:

ויתהלך חנוך באמת ובתמים לפני ה', ואינו לפני דיירי הארץ, שכן הוא עלה לרקיע על פי דיבורו של
הבורא ית"ש, ונעשה מלאך, וקראו הבורא ית"ש מִיטְטְרוֹן הסופר הגדול.

¹⁶⁶ בספרו הקדוש "מדרש תלפיות" (ענף חנוך).

¹⁶⁷ בספרו הקדוש "עשרה מאמרות" (מאמר אם כל חי, חלק שלישי, סימן כב').

¹⁶⁸ ועיין עוד בספר הקדוש "אור יקר" (פרשת "בא", שער ג', סימן ד', כרך ז', דף קצה'), להגה"ק רבינו משה
קורדובירו זיע"א.

¹⁶⁹ שיצאו ממנו ישראל.

שכתב, שחנך תופר סנדלים היה.

ועל פי זה, ביאר רבינו הרי"ח הטוב זיע"א¹⁷², את מאמר הכתובים בפרשת "יתרו"¹⁷³, "אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם, וְאַשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְּפֵי נְשָׁרִים, וְאַבֵּא אֶתְכֶם אֵלַי. וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקִלִּי, וְשָׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי, וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים, כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ":

"ידוע, שניצוצות הקדושה המעורבים ב-דצח"ם¹⁷⁴, צריך לעשות בהם שני מלאכות,

האחד, לבררם ולהוציאם מן ה-דצח"ם¹⁷⁵,

והשני, לתופרם ולחברם הפרצוף העליון השייכים לו ...

ובמאמר רבותינו ז"ל, שאמרו: חנוך, תופר סנדלים היה ... הכוונה הוא, שתיבת 'סנדלים', היא מורכבת משני תיבות ביחד,

וקרינו בה, סן דלים.

והיינו -

'סן', הוא לשון סינון, כי תיבת 'סן', הוא שורש מסננת, כמו שכתב בערוך.

וקאי, על בירור ניצוצי קדושה, שבהיותם מעורבים ב-דצח"ם¹⁷⁶, נקראים 'דלים',

והצדיקים, מבררים אותם, ומסננים אותם, מן הסיגים שבהם.

¹⁷⁰ בספרו הקדוש "אור יקר" (פרשת "ויקהל", סימן ה', כרך יא', דף קג').

¹⁷¹ בספרו הקדוש "מכלול יופי" (עמוד ע', אות צט').

¹⁷² בספרו הקדוש "עוד יוסף חי - דרושים", (פרשת "יתרו").

¹⁷³ שמות, יט', ד' - ה'.

¹⁷⁴ היינו:

דומם, צומח, חי, מדבר.

¹⁷⁵ כנ"ל.

¹⁷⁶ כנ"ל.

והוא ¹⁷⁷, אחרי הסינון, היה תופרם, ומחברם בפרצוף העליון שהם שייכים לו.

וזהו שנאמר, 'תופר סן דלים' -

רצונו לומר, כי סינון הדלים הם ניצוצות הקדושה, שהיו מעורבים ב-דצח"ם ¹⁷⁸.

ולגירסה אחרת, דגרסי, 'תופר מנעלים היה', גם כן יבוא אל נכון -

ד-'מנעלים', גם היא מילה מורכבת, שהוא 'מן עלים',

דניצוצי הקדושה, כשיתבררו מן ה-דצח"ם ¹⁷⁹, נקראים 'מים נוקבין',

והוא תופר אותם, לעשותם פרצוף שלם, ומעלה אותם למעלה.

ו-'עלים', רצונו לומר, עֲלִיָּה.

נמצא, בירור ניצוצות הקדושה, יש בו שני מלאכות -

האחד, אסיפה וקיבוץ מן ה-דצח"ם ¹⁸⁰,

והשני, מלאכת התפירה והחיבור.

וגם המלאכה השנית, היא בכלל מלאכה של אסיפה וקיבוץ -

כי התפירה, עניינה הוא, להיות מקבץ ומאסף החלקים יחד, הקטנים עם הגדולים.

והנה, נודע, כי ישראל בהיותם בשיעבוד מצרים, היו עושין בירור ניצוצות הקדושה, על ידי ייסורין דווקא,

כי עדיין לא ניתנה התורה, כדי שיעשו בירור על ידי עסק התורה.

וכשיצאו, דהוֹסְרוּ מהם הייסורין,

¹⁷⁷ היינו:

חנוך.

¹⁷⁸ היינו:

דומם, צומח, חי, מדבר.

¹⁷⁹ כנ"ל.

¹⁸⁰ כנ"ל.

תיכף ומייד, ניתנה להם תורה, כדי שיעשו בירור על ידי עסק התורה.
ובזה פירשתי בסייעתא דשמיא, מה שאמר פרעה על ידי השר שלו ¹⁸¹, 'הן רבנים
עתה עם הארץ, והשבתם אתם מסבלתם' -
רצונו לומר, כיוון דעתה הם עם הארץ, דאין להם תורה,
אי אפשר להם לעשות בירור, אלא רק על ידי הייסורין,
ואיך תשביתו אותם מסבלותם?
דאם יהיו בטלים, איך נעשה הבירור שצריכים אליו!!
ובזה פירשתי בסייעתא דשמיא, את מאמר הכתוב ¹⁸², 'אשרי הגבר אשר תנסהו
יה, ומתורתך תלמדנו' -
כי בייסורין, הוא מרוויח הרבה, שעושה בירור,
אך וודאי יותר טוב לו, ש-'ומתורתך תלמדנו', שיעשה הבירור ולא יצטרך
לייסורין.
וזה שנאמר ¹⁸³, 'ועתה אם שמוע תשמעו בקלי, ושמרתם את בריתי, והייתם לי
סגלה מכל העמים, כי לי כל הארץ' -
'שמוע', הוא לשון אסיפה וקיבוץ,
דקאי, על בירור ניצוצות הקדושה,
מלשון ¹⁸⁴, 'וישמע שאול את העם'.
כלומר, מקודם, כשהייתם במצרים, הייתם נצרכין לייסורין,
כדי שעל ידם, תעשו אסיפה וקיבוץ לניצוצות הקדושה, מן ה-דצח"ם ¹⁸⁵.

¹⁸¹ שמות, ה' - ה'.

¹⁸² תהילים, צד' - יב'.

¹⁸³ שמות, יט' - ה'.

¹⁸⁴ שמואל א', טו' - ד'.

¹⁸⁵ היינו:

אך עתה, שאני נותן לכם את התורה,

'אם שמוע', אז 'תשמעו',

דהיינו, שתעשו אסיפה וקיבוץ לניצוצי הקדושה, ואין אתם צריכים לייסורין,

אלא, תעשו מלאכה זו בקולי, זו התורה שאני נותן לכם.

או הכוונה, כך -

'אם'¹⁸⁶, בניקוד כזה - 'אם', זו התורה שנקראת 'אם'¹⁸⁷, 'פי אם לבינה תקרא' -
שנקראת אם ללומדיה¹⁸⁸,

'אם שמוע' אותה, אז 'תשמעו' לעשות אסיפה וקיבוץ, ותהיו 'בְּקִלִּי'."

ועל כל פנים:

יסוד מאמרו של חנוך, בעת היותו תופר ומקשר את המנעלים והסנדלים, נעוץ
בעניין "מידת הענווה",

שכן, עיקרו, קבלת עול מלכותו יתברך, בתכלית ההתבטלות והענווה.

ז. בעניין גדלותו ומעלתו של רש"י הקדוש, כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א
זיע"א¹⁸⁹:

"ושמעתי מפה קדוש רב מופלג, שקיבל מרבו: דרש"י, התענה תרי"ג תעניות
קודם שכתב פירוש התורה.

והיה אומר רבינו תם נכדו: מה שפירש אדוני זקני הש"ס, אף אני אעשה זאת.
אבל פירוש המקרא, לית בחילי, כי לא אוכל עשוהו.

דומם, צומח, חי, מדבר.

¹⁸⁶ היינו, מאמר הכתוב:

"ועתה אם שמוע תשמעו בקלי, ושמרתם את בריתי, והייתם לי סגלה מקל העמים, כי לי קל הארץ."

¹⁸⁷ משלי, ב' - ג'.

¹⁸⁸ במדבר רבה, פרשה י', ד'.

¹⁸⁹ בספרו הקדוש "שם הגדולים", (מערכת גדולים, אות ש', סעיף קטן לה' - רש"י הוא רבינו שלמה יצחקי).

ועתה ראיתי בספר 'מאמר העיתים', להרמ"ע, שנדפס בדיהרנפארט, שנת תג"ן, אשר בסוף הספר ממש, הביא מעשה ממקובל גדול, פלא והפלא.

ומכלל הדברים נראה: **שרש"י כתב פירושו על פי הסוד, ויש בדבריו רזין עילאין, ולכן התענה תרי"ג תעניות, ומשה רבינו ע"ה אמר לו 'אשריך' וכו'.**

והמקובל, הוא החסיד מהר"ר נחמן בר שמואל ז"ל, שהפליא לעשות והלך על קבר רש"י ז"ל, ועשה סיגופים והפסקות,

עד שגילו לו סוד מה שכתב רש"י, 'וַיִּתְנַקְלוּ אֹתוֹ'¹⁹⁰, 'אֵתוֹ, עֲמוֹ, כְּלוֹמַר אֱלֹהִי, סודות עליונות. עיין שם באריכות".

והנה, סוד זה שכתב אותו גאון וקדוש רבינו שמואל בר נחמן זיע"א, הועתק בשלימותו על ידי דודי זקני הגה"ק רבי ישראל קריספין זיע"א, והובא בתוספת פירוש נכבד ועמוק על ידי אביו - זקני הגה"ק רבינו יעיש קריספין זיע"א^{191 192}.

¹⁹⁰ בראשית, לז' - יח'.

¹⁹¹ בספרו הקדוש "פרח שושנה", (בפרשתן. בראשית, לז' - יח').

¹⁹² וזה לשון קודשו של זקני הגה"ק זיע"א:

"זה הלשון, העתיקו בני חמודי וידידי, מעלת החכם השלם כמוהר"ר ישראל קריספין נר"ו, מספר 'אמרי חיים' בפרשת 'וישב', בפסוק 'וַיִּתְנַקְלוּ אֹתוֹ'. ופירש רש"י: 'אֵתוֹ, עֲמוֹ, כְּלוֹמַר אֱלֹהִי, והרב נחמן בר שמואל ז"ל, כתב על לשון רש"י דבר נפלא, סוגר ואין פותח. ושלח לי, להאיר עיני בזה העניין, אם אוכל. והגם דדשו בו קמאי, רבני עולם, חלקם בחיים, וראו בו סוד בדבר, כי כל דברי רבינו רש"י ז"ל בדרך נסתר, כמו שכתבתי בפירושי על התורה כמה לשונות של רש"י ז"ל. לזאת, בכאן, אענה גם אני חלקי, בעזרת ה' יתברך, בדרך אם אפשר, לא בהחלטי, חלילה וחס, אכתוב כפי מה שהשיגה ידי יד כהה. ולשונו העתקה הנ"ל, יבוא לבדו, באותיות גדולות קצת, ופירושי יבוא באותיות דקות, על כל מילה ומילה,

ובתוך העתקת דברי קודשו, מצינו :

"שאלו רבי ישמעאל ורבי נחמני למטטרו"ן : למה זכית להיות גדול מכל צבא מרום ?

אמר : לפי ששמי חנוך בן ירד, וסימן לדבר 'חנך' לנער על פי דרכו¹⁹³ , וזה האות, כי אות יו"ד, מעולה מכל האותיות שבתורה, חוץ משמות הקדושים וכו'.

ובביאור דבריו הקדושים, ביאר זקני הגה"ק זיע"א :

"בא להודיע לנו, ד-צו"י הגדול ורפואה לתחיית המתים, הוא מידת הענוה, דכל מי שיש בו גסות הרוח, אין עפרו ננער בתחיית המתים¹⁹⁴ .

דכל מי שהוא עניו, מובטח שיחיה.

וזה רמז באות חנוך בן ירד, ש'חנך' עצמו ויהיה ירוד ועניו.

והעד, מן תשובת השאלה ששאלו רבי ישמעאל ורבי נחמני ע"ה למטטרו"ן, כאשר לפניך.

והשיבם : לפי ששמי חנוך בן ירד,

לומר לך, ד-צו"י הגדול, מידת הענוה, ובה זכה לזאת המעלה, להיות גדול מכל צבא השמים.

עוד כתב, וסימן לדבר 'חנך' לנער על פי דרכו¹⁹⁵ : פירוש, חנוך, הוא מטטרו"ן נער, והגם שהוא גדול, מקטין את עצמו, ומחשיב עצמו נער משרת".

והנה, על מאמר שר המשקים¹⁹⁶ , "וְנָשָׂם אֶתְנֵנוּ נֶעַר עֲבָרִי, עֲבָד לְשֵׁר הַטְּבָחִים, וְנִסְפָּר לוֹ, וְיִפְתָּר לָנוּ אֶת חֲלֻמֵּינוּ, אִישׁ כְּחֻלְמוֹ פֶּתֶר", כתב רש"י הקדוש¹⁹⁷ :

כמו שעיני חכמים ישמרם צורם ויחיהם, יראו אם אפשר.

¹⁹³ משלי, כב' - ו'.

¹⁹⁴ סוטה, ה' ע"א.

¹⁹⁵ משלי, כב' - ו'.

" יַעֲרַ עֲבָרֵי עֶבֶדְי - אֲרוּרִים הִרְשָׁעִים, שֶׁאִין טוֹבָתָם שְׁלֵמָה.

מִזְכִּירוּ בִּלְשׁוֹן בְּזִיוֹן -

'נַעֲרִי - שׁוֹטָה, וְאִין רֵאוּי לַגְּדוּלָה,

'עֲבָרֵי - אֲפִילוּ לְשׁוֹנֵינוּ אֵינוּ מַכִּיר,

'עֶבֶדְי - וְכֹתוֹב בְּנִימוּסֵי מִצְרִים, שֶׁאִין עֶבֶד מוֹלֵךְ, וְלֹא לּוֹבֵשׁ בְּגָדֵי שְׂרִים".

ויעויין בזה, מה שכתב הגה"ק רבינו עמור אביטבול זיע"א¹⁹⁸ :

"וְאִנִּי הִצְעִיר, נִרְאָה לִי בְּדֶרֶךְ רִמּוֹז, לְדוֹרְשׁוֹ לְטוֹבָה.

וְהוּא, בְּמָה דְּאִיתָא¹⁹⁹ -

¹⁹⁶ בראשית, מא' - יב'.

¹⁹⁷ יעויין עוד בדברי רבותינו ז"ל במדרש (בראשית רבה, פרשה פט', ז'):

"כִּיֹּן שָׂרָאָה שֶׁר הַמְּשָׁקִים אֶת פְּרָעָה, שֶׁהִיָּתָה נִפְשׁוֹ מִבְּקָשֶׁת לְצֹאת,

הִיָּה מִחֻשָּׁב בְּדַעְתּוֹ, וְאֹמֵר -

אִם יָמוּת פְּרָעָה זֶה, וְעַמֵּד מֶלֶךְ אַחֵר, אֵינִי יוֹדֵעַ אִם מַעֲמִידֵנִי בְּאַמוֹנָתִי אִם לֹא.

'וַיְדַבֵּר שֶׁר הַמְּשָׁקִים' (בראשית, מא' - ט')

אִמֵּר לוֹ, שְׁנֵי חֲטָאִים יֵשׁ בְּיָדִי,

אַחַת, שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי לְיוֹסֵף טוֹבָה וְהִזְכַּרְתִּיו לְפָנָיִךְ,

וְאַחֵר שֶׁרֵאִיתִיךְ מִצְטָעֵר עַל פְּתֻרָתוֹ שֶׁל חֵלֹם, וְלֹא גִלִּיתִי לְךָ עֲלִיו, שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ פְּתֻרָתוֹ.

'וְשֵׁם אֶתְנֵנוּ נַעֲר עֲבָרִי' וְגו' (בראשית, מא' - יב') -

אֵף עַל פִּי שֶׁהִזְכִּיר אוֹתוֹ, הוּא מִבְּזֵהוּ, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְאִיזָה גְּדֻלָּה הוּא נִכְנָס.

מִיד, 'וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא, וְשֵׁם אֶתְנֵנוּ' וְגו' (בראשית, מא' - יד') -

אִמֵּר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן, אֲרוּרִים הֵם הַרְשָׁעִים, שֶׁאִין עוֹשִׂים טוֹבָה שְׁלֵמָה,

'נַעֲר - שׁוֹטָה,

'עֲבָרִי - שׁוֹנָא,

'עֶבֶדְי - שֶׁכֶּךְ מוֹכֵתָב בְּסִקְרִידִין שֶׁל פְּרָעָה, שֶׁאִין עֶבֶד מוֹלֵךְ, וְלֹא לּוֹבֵשׁ כְּלִידִים".

¹⁹⁸ בספרו הקדוש "עומר התנופה", עמוד מב'.

שחנוך²⁰⁰ נתגלגל באליעזר²⁰¹, ואליעזר ביוסף, ועתיד להתגלגל במשיח בן אפרים.

וידוע, שחנוך שהוא מ"ט²⁰², אקרי נער²⁰³.

¹⁹⁹ יעוין בספר "שכחת לקט" (אדם והדורות עד נח, אות יז'), שכתב כן משם ספר "גליא רזיא" (יז' ע"ג):

"חנוך, אתגלגל באליעזר,

ואחר כך, ביוסף,

ועתיד להתגלגל במשיח בן אפרים".

²⁰⁰ שהיה דור שביעי לאדם הראשון, בנו של ירד, ואביו של מתושלח,

אשר עליו נאמר (בראשית, ה' - כד') -

"וַיְהִי חֲנוֹךְ אֶת הָאֱלֹהִים, וַאֲיֵנוּ, כִּי לָקַח אֶתוֹ אֱלֹהִים".

ויעוין במסכת "דרך ארץ זוטא":

שחנוך, עלה בחייו לגן עדן.

ופירש בזה הרלב"ג:

"והנה, לזאת הסיבה, לא זכר בו מיתה,

וזכרה בשאר האנשים שנזכרו עמו,

להורות, על ההבדל שהיה בינו וביניהם,

כי הוא השלים נפשו, והגיע בו שלמותו, ושאר האנשים ההם, מתו בלא חמדה".

עוד יעוין ב"פסיקתא דרב כהנא" (פרשה כג'):

"כל השביעי חביבין ...

בדורות, השביעי חביב - אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך ...

באבות, השביעי חביב - אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה".

²⁰¹ עבד אברהם.

²⁰² יעוין בתרגום התנא הקדוש - יונתן בן עוזיאל (בראשית, ה' - כד'):

"וּפְלַח חֲנוֹךְ בְּקוֹשְׁטָא קָדָם יי, וְהָא לִיתוּהִי עִם דִּי יִרְי אַרְעָא, אַרְוִם אֶתְנָגִיד וְסָלִיק לְרַקִּיעָא בְּמִימַר קָדָם יי, וְקָרָא שְׁמִיהּ מִיטְטָרוֹן סְפָרָא רַבָּא",

והיינו:

וזה שאמר שר המשקים ²⁰⁴, 'וְנָשָׂם אֶתְנֹנוּ נֶעַר עֲבָרִי' -

שהוא נער, לפי שנשמת חנוך נתגלגלה בו,

ועוד ²⁰⁵, 'עֶבֶד לְשֵׁר הַטַּבָּחִים' -

היינו, לאברהם,

שיש בו נשמת אליעזר, שהיה עבד לאברהם.

ומה שנקרא שר הטבחים ²⁰⁶ -

כי הדורות הקודמים, כולם היו רשעים, והיו עושים רצון יצרם הרע,

והוא, התחיל לטבוח טבח ביצר הרע, וביטל מעט עבודה זרה,

ולכן, קראו שר הטבחים.

או, על שם שרצה לזבוח את בנו, על קדושת שמו יתברך".

ולאור המתבאר, נראה לעניות דעתי - בסייעתא דשמיא, לבאר בסוד עניין גלגול

חנוך באליעזר וביוסף:

דהנה, אליעזר עבד אברהם, היה מתבטל בתכלית הענווה אל אברהם אע"ה -

שהיה בעל ענווה מולחטת,

ובסוד "עבד", אשר אין לו משל עצמו מאוס.

וכמו כן, יוסף הצדיק ע"ה, שהיה גדול במידת הענווה, בהתבטלות מוחלטת,

וכמו שנתבאר לעיל ²⁰⁷.

שחנוך, עלה לשמים עוד בחייו, והפך למלאך בשם מטטרון.

²⁰³ יעויין מה שכתב בזה ה"זוהר הקדוש" (תיקוני הזוהר, תיקונא שתיתאה, דף כג' ע"א):

"אֶפְרוֹחִים, מִסְטָרָא דְנֶעַר מִטְטְרוֹן".

²⁰⁴ בראשית, מא' - יב'.

²⁰⁵ שם.

²⁰⁶ היינו:

אברהם אע"ה.

וממילא אם כן, שורשם הקדוש, היה בנשמת חנוך בן ירד, אשר זכה לכל גדלותו
וקדושתו, בעבור מידת הענווה שהיתה בו.

ח. במסכת גיטין²⁰⁸, מצינו למעשה דלהלן:

"מעשה ברבי יהושע בן חנניה, שהלך לכרך גדול שברומי,

אמרו לו, תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עיניים וטוב רואי, וקווצותיו
סדורות לו תלתלים.

הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר²⁰⁹, 'מי נתן למשסה יעקב, וישראל
לבזזים'?

ענה אותו תינוק, ואמר²¹⁰, 'הלוא ה' זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך, ולא
שמעו בתורתו'!

אמר²¹¹, מובטחני בו, שמורה הוראה בישראל!

העבודה²¹², שאיני זו מכאן, עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו.

אמרו, לא זו משם, עד שפדאו בממון הרבה,

ולא היו ימים מועטין, עד שהורה הוראה בישראל.

²⁰⁷ באותיות ב'-ג'-ד'.

²⁰⁸ נח' ע"ב.

²⁰⁹ ישעיה, מב' - כד'.

"מי נתן למשסה יעקב, וישראל לבזזים, הלוא יהנה זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך, ולא שמעו בתורתו".

²¹⁰ ישעיה, מב' - כד'.

"מי נתן למשסה יעקב, וישראל לבזזים, הלוא יהנה זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך, ולא שמעו
בתורתו".

²¹¹ היינו:

רבי יהושע בן חנניה.

²¹² היינו:

לשון שבועה.

ומנו ²¹³ ?

רבי ישמעאל בן אלישע.

והנה, נחלקו רבותינו הראשונים כמלאכים, מי היה אותו רבי ישמעאל בן אלישע, האם היה זה, רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול - שהיה מעשרת הרוגי מלכות, או שמא היה זה רבי ישמעאל בן אלישע, שהיה נכדו.

ויעויין בדברי "בעלי התוספות" ²¹⁴, וב"תוספות ר"י החסיד" ²¹⁵ :

הסוברים, שהיה זה רבי ישמעאל בן אלישע, נכדו של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול - שהיה מעשרת הרוגי מלכות.

ומאידך, יעויין בדברי רבינו ניסים גאון ²¹⁶, ובדברי "ספר יוחסין", וכן הוא בדברי ה"כפתור ופרח" ²¹⁷, וכן הוא דעת רבינו האר"י זיע"א ²¹⁸ :

הסוברים, שהיה זה רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול - שהיה מעשרת הרוגי מלכות.

ובביאור הנפקא מינא, מי היה אותו רבי ישמעאל בן אלישע, כתב רבינו האר"י זיע"א ²¹⁹ :

דהנה, סוד נשמתו של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול - שהיה מעשרת הרוגי מלכות,

²¹³ היינו:

מי הוא אותו התינוק?

²¹⁴ יבמות, קד' ע"א. ד"ה "אמר".

מנחות, סד' ע"ב. ד"ה "ארור".

²¹⁵ ברכות, נז' ע"ב.

²¹⁶ ברכות, נז' ע"ב.

²¹⁷ פ"י.

²¹⁸ בספרו הקדוש "שער הגלגולים", הקדמה לד'.

²¹⁹ בספרו הקדוש "שער הגלגולים", הקדמה לד'.

היה, מנשמת יוסף הצדיק, שבא לתקן את חטאו של אדם הראשון.
והנה, בשעה שתיקן יוסף הצדיק את חטאו של אדם הראשון, יצאו מבין
אצבעותיו י' טיפין ²²⁰,
ומחמת שכך, לא היה בו כוח להוציא לאור את נשמות הגרים.
ובכדי לכפר על ההבטה של יוסף הצדיק באשת פוטיפר, שמחמתה יצאו ממנו
אותם י' הטיפין -
וכמו כן, בכדי לכפר על כך שהפשיטו אחיו את בגדיו ממנו ²²¹,
הפשיט הקיסר את עור פניו של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, בעת שהמיתו
²²² -
שבזה, יש את עניין "הַפְּשֻׁטָה", שהפשיטו את עורו, כשם שהפשיטו את בגדיו
של יוסף הצדיק,
ויש את עניין הפשטת "הַפְּנִים", כנגד הבטת "הפנים" של יוסף הצדיק.
וכשם שהיה יוסף הצדיק, "יִפָּה תֵּאֵר וְיִפָּה מְרָאָה" ²²³,
אף רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, היה, "יִפָּה עֵינָיו וטוב רואי, וקווצותיו
סדורות לו תלתלים" ²²⁴.
וכשם שיוסף הצדיק, נשבה לבין האומות ²²⁵,
אף רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, נשבה לבין האומות ²²⁶.

²²⁰ סוטה, לו' ע"ב.

²²¹ בראשית, לז' - כג'.

²²² עבודה זרה, יא' ע"ב.

²²³ בראשית, לט' - ו'.

²²⁴ גיטין, נח' ע"ב.

²²⁵ בספר בראשית, פרק לז'.

ובתהילים, קה' - יז'.

²²⁶ גיטין, נח' ע"ב.

ועל כך, כאשר שאל רבי יהושע בן חנניה את אותו התינוק ²²⁷, "מי נתן למשסה יעקב, וישראל לבזזים?"

הוא נתכווין לרמוז לו, "כי בעוון ניצוצות טיפי הזרע של יוסף, שירדו בקליפות במקום הרגלים, אשר שם הוא סוד המשיסה ברגלים, לכן נשבה בין הגויים".

ועל כך ענה לו אותו התינוק - רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול ²²⁸, "הלוא ה' זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך, ולא שמענו בתורתו!"

והנה, ידוע ומפורסם מה שכתב הגה"ק רבינו משה איסרליש זיע"א ²²⁹:

"יֵשׁ לְנָשִׁים לְזָהָר, כְּשִׁינִיּוֹת מִן הַטְּבִילָה, שִׁיפָּעָה בָּהּ חֲבֵרְתָּהּ, שֶׁלֹּא יִפָּעָה בָּהּ תַּחֲלָה דְּבַר טָמֵא אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים.

וְאִם פָּגְעוּ בָּהּ דְּבָרִים אֲלוֹ, אִם הִיא יִרְאֶת שְׁמִים תַּחֲזֹר וְתִטְבַּל".

וכתב על זה הגה"ק רבינו שבתאי הכהן זיע"א ²³⁰:

"כן הוא ב-שערי דורא' סימן כג' ...

גרסינן בפרק 'ערבי פסחים' ²³¹: האי מאן דפגע באיתתא, בעידנא דסלקה מטבילת מצווה, אם איהו קדים ומשמש - אחדה ליה לדידיה רוח זנונית, אי איהי קדמה ומשמשה - אחדה לה לדידה רוח זנונית,

מאי תקנתיה?

לימא הכי, 'שפך בוז על נדיבים, ויתעם בתהו לא דרך' ²³², עד כאן ...

²²⁷ ישעיה, מב' - כד':

"מי נתן למשסה יעקב, וישראל לבזזים, הלוא יהנה זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך, ולא שמענו בתורתו".

²²⁸ ישעיה, מב' - כד':

"מי נתן למשסה יעקב, וישראל לבזזים, הלוא יהנה זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך, ולא שמענו בתורתו".

²²⁹ יורה דעה, סימן קצח', סעיף מח'.

²³⁰ "שפתי כהן", (שם, בסעיף קטן סא').

²³¹ פסחים, קיא' ע"א.

אבל בעל 'תולדות אהרן', לא ציין מקרא ד-'שפך בוז על נְדִיבִים', אלא 'ומִזִּיחַ אֲפִיקִים רָפָה' ²³³...

הלכך, נמרינהו לתרווייהו".

ומקור הדברים, נמצא בדבריו של הגה"ק רבינו יצחק בן רבי מאיר הלוי זיע"א מדורה ²³⁴ :

"ואשה היוצאת מן הטבילה, חבירתה תפגע בה, פן יפגעו בה גויים או חזיר או כלב או חמור לקראתה.

כי 'ספר המקצועות', כתב: אם טבלה, ופגעה בכלב או בכל דבר טמא, אם האשה יריאה שמים, לא תשמש עם בעלה עד שתחזור וטבול, כדי שלא יהיו לה בנים מכוערים ודומים לכלב,

וכן אם פגעה בחמור, תטבול פעם אחרת, כדי שלא יהיו לה בנים טיפשים כחמור, וכן אם פגעה בעם הארץ וכן בגוים.

ומעשה באלישע כהן גדול, שלא היו לו בנים מתקיימים -

ונכנס לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לפניו: ריבון כל העולמים, מפני מה יש לצדיקים בנים ולי אין בנים?

והשיבו: מפני שנוהגים בטהרה בשעה שמשמשין מטותיהן.

הלך והרצה הדברים לאשתו, וקבלו עליהם לעשות כן.

פעם אחת ירדה לטבול,

ופגע בה מצורע, וחזרה וטבלה ועלתה,

ופגע בה חזיר, וחזרה וטבלה ועלתה,

ופגע בה גמל,

²³² תהילים, קז' - מ'.

²³³ איוב, יב' - כא'.

²³⁴ בספרו הקדוש "שערי דורא", (הלכות נדה, סימן כג').

ובפעם רביעית גוי,

ובפעם חמישית ערל,

בשישית כלב,

בשביעית חמור,

בשמינית סוס,

בתשיעית עם הארץ,

בעשירית ישמעאל,

ובכל פעם, טבלה פעם אחרת!

נכמרו רחמיו של הקדוש ברוך הוא, ואמר למטטרו"ן שר הפנים: עד מתי צדקת זו מצטערת?

לך ועמוד לפני צדקת זו על פתח המקווה, כדי שתתעבר הלילה הזאת, ותלד צדיק קדוש וטהור.

מיד ירד מטטרו"ן שר הפנים, וישב על פתח המקווה,

וראתהו, ורצתה לחזור ולטבול!

אמר לה מטטרו"ן: דעי, שאני מטטרו"ן שר הפנים, וכבר בא עלבונך לפני הקדוש ברוך הוא, והוא שיגרני אצלך.

מיד שמחה שְׂמֵחָה גדולה, והלכה ונתעברה באותו לילה את רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, והיה דיוקנו דומה למטטרו"ן.

מה עשה מטטרו"ן?

נעשה סנדיקיס, פירוש בעל ברית.

לפיכך, כל שעה שהיה רבי ישמעאל רוצה לעלות לרקיע, היה מזכיר השם שמסר לו מטטרו"ן שר הפנים, ועלה."

ומעתה, נשכיל ונבין, את סוד הדמיון של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול ויוסף הצדיק ע"ה, ואת סוד גלגולם:

שכן, עיבורו של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, היה מכוחו של חנוך בן ירד - מלאך מטטרו"ן²³⁵, אשר זכה לגדלותו וקדושתו מכוח מידת הענווה²³⁶,

ובדומה ליוסף הצדיק ע"ה, אשר היה בבחינת "נער"²³⁷, בחינת חנוך בן ירד - מלאך מטטרו"ן²³⁸,

וכמאמר הכתוב בפרשתן²³⁹, "אֵלֶּה תִּלְדוּת יַעֲקֹב, יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עָשָׂרָה שָׁנָה, הָיָה לָעָה אֶת אָחִיו בְּצֹאן, וְהוּא נֶעַר אֶת בְּנֵי בְלָקָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו, וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבְתָּם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם",

וכמאמר הכתוב²⁴⁰, "וְנָשִׁים אֲתָנּוּ נֶעַר עֲבָרִי, עָבַד לְשֵׁר הַטְּבָחִים, וַנִּסְפָּר לוֹ, וַיִּפְתָּר לָנוּ אֶת חִלְמֵינוּ, אִישׁ פָּחַלְמוּ פִּתְרִי".

ועל פי זה, נראה בסייעתא דשמיא, לבאר כמין חומר, את תשובתו של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול לרבי יהושע בן חנניה:

דהנה, המילים אותם השיב רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, בתשובתו לרבי יהושע בן חנניה²⁴¹, "מִי נָתַן לְמִשְׁסָּה יַעֲקֹב, וַיִּשְׁרָאֵל לְבָזִים, הֲלוֹא יִהְיֶה זֶה חֲטָאֲנוּ לוֹ, וְלֹא אָבּוֹ בְּדֶרֶךְיוֹ הָלֹךְ, וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ", עולים בגימטריא למניין 2007,

וכמו כן, המילים "בעבור מכירת יהוסף צדיק חי, ובסוד מידת הענווה", עולים בגימטריא למניין זה.

והוזכר יוסף הצדיק ע"ה, בשמו "יהוסף" בדווקא, שכן האות ה' שבשמו מרמזת על מידת הענווה אשר זכה לה²⁴²,

²³⁵ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ו'-ז'.

²³⁶ וכמו שנתבאר לעיל באות ז'.

²³⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ז'.

²³⁸ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ו'-ז'.

²³⁹ בראשית, לז' - ב'.

²⁴⁰ בראשית, מא' - יב'.

²⁴¹ ישעיה, מב' - כד'.

²⁴² וכמו שנתבאר לעיל באותיות ב'-ג'-ד'.

ואשר מחמתה זכה להיות בבחינת "צדיק חי", וכמאמר הכתוב ²⁴³, "וַיֵּאמֶר יִשְׂרָאֵל, רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חֵי, אֶלְכָּה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרֶם אָמוּת", בסוד שמירת אות ברית קודש, הבאה מחמת מידת הענווה.

ולפיכך, עול הגלות, בבחינת ²⁴⁴, "מִי נָתַן לְמִשְׁפָּחָה יַעֲקֹב, וַיִּשְׂרָאֵל לְבָזְזִים", בא, בהעדר מידת הענווה, ובסוד מכירת יוסף הצדיק ע"ה,

ורק כאשר תשוב מידה זו למקומה, יחד עם שמירת שבת קודש - מידתו של יוסף הצדיק ע"ה ²⁴⁵, יצאו בני ישראל מן הגלות.

וכאשר שמע רבי יהושע בן חנניה את תשובתו זו, נתפעל עד למאוד, מעומק הבחנתו וקדושתו, בחינת קדושת יוסף הצדיק ע"ה, ובחינת קדושת חנוך בן ירד, שכן, רק על ידי קדושה זו, אפשר להיות בבחינת "מורה הוראה בישראל", המאיר מקדושתו לדורו ולדורות עולם, והמנתב דרכם ונתיבתם - למען יצאו מאפילה לאורה, ומחושך לאור גדול. ודוק.

וכמו כן, מטעם כך, רבי ישמעאל שהיה משורשו של חנוך בן ירד, הוא אשר הלך לשאול ממנו את סוד כוחו ומעלתו ²⁴⁶,

ומחמת שהוא היה נוהג בדרכיו ובמעשיו, גילה לו חנוך בן ירד את סודו. ודוק.

ט. במגילת אנטיוכוס ²⁴⁷, נאמר:

"ויען אנטיוכוס, ויאמר לשריו ... הבה נעלה עליהם, ונבטל מהם את הברית אשר כורתה להם,

שבת, ראש חודש, ומילה".

ומבואר:

²⁴³ בראשית, מה' - כח'.

²⁴⁴ ישעיה, מב' - כד'.

²⁴⁵ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ג'-ד'-ה'.

²⁴⁶ וכמו שנתבאר לעיל באות ז', בדבריו הקדושים של הגה"ק רבינו שמואל בר יצחק זיע"א.

²⁴⁷ ז' - יא'.

דגזירות היוונים על עם ישראל, היו ב'ג' דברים אלו.

ויעויין מה שכתב בזה אדונינו הרמב"ם זיע"א ²⁴⁸ :

"בבית שני, כְּשֶׁמֶלְכִי יוֹן גָּזְרוּ גְזָרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל,

וּבִטְלוּ דָתָם, וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבִמְצוֹת,

וּפְשָׁטוּ יָדָם, בְּמִמוֹנָם, וּבִבְנוֹתֵיהֶם,

וּנְכָסוּ לְהִיכָל, וּפָרְצוּ בּוֹ פָּרָצוֹת, וְטָמְאוּ הַטְּהָרוֹת.

וְצָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם, וּלְחָצוֹם לַחֵץ גָּדוֹל, עַד שֶׁרַחֲסָם עָלֵיהֶם אֱלֹהֵי

אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעָם מִיָּדָם, וְהִצִּילָם,

וְגָבְרוּ בְּנֵי חֲשִׁמוֹנַי הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים, וְהִרְגוּם, וְהוֹשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם, וְהַעֲמִידוּ

מֶלֶךְ מִן הַכֹּהֲנִים,

וְחִזְרָה מַלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל, יָתֵר עַל מְאֻתָּם שָׁנָה, עַד הִחְרַבּוּ הַשָּׁנִי."

והקשה בזה הגה"ק רבינו מסעוד חי רקח זיע"א ²⁴⁹ :

מניין לו להרמב"ם, את עניין "וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבִמְצוֹת",

והלא, דבר זה לא הובא במגילת אנטיוכוס?

וביאר בזה :

שמקור דבריו, הוא מדברי רבותינו ז"ל במדרש ²⁵⁰ , על מאמר הכתוב ²⁵¹ , "וְהִאֲרָץ

הִיְתָה תְּהוֹ וְנִהוּ, וְחִשְׁךְ עַל פְּנֵי תְּהוֹם, וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" -

"וְחִשְׁךְ' - זֶה גְלוּת יוֹן,

שֶׁחֲשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרוֹתֵיהֶן,

שֶׁהִיְתָה אוֹמֶרֶת לָהֶם, כְּתִבוּ עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר ²⁵² , שְׂאִין לָכֶם חֶלֶק בְּאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל."

²⁴⁸ בפ"ג מהלכות חנוכה ה"א.

²⁴⁹ בספרו "מעשה רוקח", על הרמב"ם.

²⁵⁰ בראשית רבה, פרשה ב', ד'.

²⁵¹ בראשית, א' - ב'.

ומבואר, שבגזירותיהם, היתה גזירה אף על לימוד התורה הקדושה.

ואם כן:

היוונים, גזרו על עם ישראל ד' גזירות, שהם: שבת, ראש חודש, מילה, ותורה. וכאשר נתבונן בדברים אלו, נשכיל ונבין, שכל מהות גזירתם של היוונים, היתה, להשריש בעם ישראל את מידת הגאווה, ולקעקע מעליהם את מידת הענווה. וכדלהלן:

דהנה, כבר נתבאר לנו²⁵³, שמצוות שבת היא יסוד האמונה בהבורא ית"ש, ושורשה נטוע בהתבטלות מוחלטת ודביקות במידת הענווה,

וכאשר גזרו היוונים על קיום מצוות שמירת שבת, כוונתם, היתה, לקעקע את הדביקות במידת הענווה, ולהשריש חלילה וחס את מידת הגאווה.

והנה, מצוות "קידוש החודש", רומזת אף היא על מידת הענווה, וכמאמר הבורא ית"ש ללבנה²⁵⁴, "לכי ומעטי את עצמך",

וכאשר גזרו היוונים על קיום מצוות "קידוש החודש", כוונתם, היתה, לקעקע את הדביקות במידת הענווה, ולהשריש חלילה וחס את מידת הגאווה.

והנה, מצוות "ברית מילה", שהיא הסרת העורלה ועורלת הלב, רומזת אף היא על מידת הענווה²⁵⁵,

²⁵² בטעם הדבר, שרצו שיכתבו על "קרן השור", מצינו במפרשי המדרש, בתרי אנפי:

א. שור, מרמז על "חטא העגל",

וכביכול, רצו היוונים, להזכיר להם את מעשה העגל,

ב. בכדי שגם בהמותיהם, יכריזו, נגד מלכותו של הקדוש ברוך הוא, חלילה וחס.

²⁵³ באותיות ד'-ה'.

²⁵⁴ חולין, ס' ע"ב.

²⁵⁵ "תורת משה" להגה"ק רבינו משה אלשיך זיע"א, (בראשית, יז', א' - ב').

"כלי יקר", (בראשית: ו' - יח', מא' - נה').

וכאשר גזרו היוונים על קיום מצוות "ברית מילה", כוונתם, היתה, לקעקע את הדביקות במידת הענווה, ולהשריש חלילה וחס את מידת הגאווה.

והנה, מצוות "לימוד תורה", רומזת אף היא על מידת הענווה, שכן, התורה הקדושה מתקיימת, רק במי שְׁמַשִּׁים את עצמו כמדבר²⁵⁶, וכמים²⁵⁷, והיינו מידת הענווה.

וכאשר גזרו היוונים על קיום מצוות "לימוד תורה", כוונתם, היתה, לקעקע את הדביקות במידת הענווה, ולהשריש חלילה וחס את מידת הגאווה.

י. ועתה, נשכיל ונבין:

א. כתב הגה"ק רבינו נתן נטע שפירא זיע"א²⁵⁸:

"שבימי מלך יון, נפרע חטא של יוסף, בגימטריא 'מלך יון'²⁵⁹...

והנה, בימי יון, כתבו על קרן שור אין לכם חלק באלקי ישראל, כי אז בצבצה חטא מכירת יוסף".

ב. עוד כתב רבינו זיע"א²⁶⁰:

"אנטיוכס, בגימטריא יוסף, וכן מלך יון²⁶¹, סוד כתבו על קרן שור וכו', שאז נתעורר חטא יוסף".

²⁵⁶ עירובין, נד' ע"א.

נדרים, נה' ע"א.

²⁵⁷ תענית, ז' ע"א.

²⁵⁸ בספרו הקדוש "מגלה עמוקות", (פרשת "מקץ", ד"ה "ויהי מקץ").

²⁵⁹ היינו:

מילת "יוסף", עולה בגימטריא למניין 156,

וכמו כן, המילים "מלך יון", עולים בגימטריא למניין זה.

²⁶⁰ בספרו הקדוש "מגלה עמוקות", (פרשת "ואתחנן", אופן רנב').

²⁶¹ היינו:

מילת "אנטיוכס", עולה בגימטריא למניין 156,

ג. כתב הגה"ק בעל "תפארת שלמה" זיע"א מראדומסק ²⁶² :

"וכבר ביארנו, כי השבת הוא התיקון למכירת יוסף, כמו שכתב ב- 'זוהר הקדוש' ²⁶³ - 'וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם' ²⁶⁴ .

וגם חנוכה, הוא תיקון לעניין הזה,

לכן, קורים תמיד בשבתות של חנוכה, פרשת 'וישב' ופרשת 'מקץ', מעניין מכירת יוסף".

ד. כתב הגה"ק בעל "שלטי גיבורים" זיע"א ²⁶⁵ :

"אני יום טוב, הכותב, קיבלתי סימן אחר בפרשת 'וַיְהִי מֶקֶץ' ²⁶⁶ ,

'וַיִּטְבַּח טֶבַח וְהָכֵן' ²⁶⁷ , ה-ח' מ'-ט'ב'ח', והתיבה 'וְהָכֵן', הם אותיות חנוכה".

ה. במאמר הכתוב לעיל, בו נרמזו ימי החנוכה, כבר מצינו לעיל באות ג', לדברי רבותינו ז"ל ²⁶⁸ , שיוסף הצדיק ע"ה, היה שומר שבת קודש.

ואם כן, נעשה הדבר כחיזוק נוסף, להורות לנו, שכשם שמצוות שבת קודש האחוזה במידת יוסף הצדיק ע"ה, מכפרת על מכירתו. כך ימי החנוכה הקדושים, הינם בבחינת שבת קודש, ומכפרים על מכירתו.

וכמו כן, מילת "יוסף", עולה בגימטריא למניין זה,

וכמו כן, המילים "מלך יון", עולים בגימטריא למניין זה.

²⁶² חנוכה, ד"ה "במסכת שבת".

²⁶³ "זוהר חדש", (פרשת "תרומה", דף נה' ע"א).

וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

²⁶⁴ דברים, ה' - יד'.

²⁶⁵ במסכת שבת, פרק "במה מדליקין", (על הגהות המרדכי, אות ג').

²⁶⁶ בראשית, מא' - א'.

²⁶⁷ בראשית, מג' - טז'.

²⁶⁸ בראשית רבה, פרשה צב', ד'.

ו. ועתה, בא וראה נפלאות תמים דעים, מתורתו הקדושה של הגה"ק בעל
"שני לוחות הברית" זיע"א ²⁶⁹ :

"יש עוד סוד בדבר, הנה, חנוכה שבו היה חנוכת בית המקדש, והוא רומז לחנוך
העולם.

כי העולם נברא בשביל התורה וקיום המצוות, והיוונים רצו לבטל תורה ומצוות
מישראל,

וכשגברו החשמונאים, אז נתגברו התורה והמצוות, ממילא נתחנך העולם ... כי
חנוכה הוא חנוך העולם!

ושר העולם שאמר הפסוק ²⁷⁰ , 'נֶעַר הָיִיתִי גַם זָקֵנְתִּי', כמו שאמרו רבותינו ז"ל
²⁷¹ , הוא חנוך ²⁷² , כי חנוך נתעלה ונעלם בתוך שר העולם.

²⁶⁹ פרשת "וישב - מקץ - ויגש", הגה, "תורה אור".

²⁷⁰ תהילים, לז' - כה'.

²⁷¹ יבמות, טז' ע"ב.

²⁷² שם בד"ה "פסוק", הביאו בעלי התוספות זיע"א, לקושייתו של רבינו תם:

דהנה, ביוצרות לשמחת תורה, אמר הפייטן: 'השר המשרת נער נקרא, הוא מטטרו"ן הנכבד והנורא',
ומבואר אם כן, ששר העולם, מטטרו"ן, נקרא 'נער'.

ובפיוט אחר, ייסד הפייטן: 'תוקף מטטרו"ן, שר הנהפך לאש מבשר',

ומבואר, שחנוך בן ירד, הוא מלאך מטטרו"ן, אשר נהפך למלאך ונעשה לשר העולם.

ברם, דבר זה אי אפשר להולמו -

שכן, במסכת חולין (ס' ע"א) מבואר, שבששת ימי בראשית, שר העולם פתח ואמר (תהילים, קד' - לא'),
"יְהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם, יִשְׁמַח יְהוָה בְּמַעֲשָׁיו",

ואי אפשר לומר שאותו שר העולם הוא חנוך בן ירד, שכן במעשה בראשית הוא עוד לא נברא?

ותירצו בעלי התוספות:

שמלאך מטטרו"ן הוא חנוך בן ירד, אלא שאין זה שר העולם,

ומה שהוא נקרא בשם 'נער', הוא מחמת שכך היה שמו, ולא מחמת שהיה שר העולם,

וכפי שמצינו בפסיקתא, שאחד מ-ח' שמותיו של מטטרו"ן, הוא 'נער'.

והנה, כתיב ²⁷³, 'בְּהַפְּרָאִם', פירש רש"י, ב-ה' בראש, עולם הזה נברא ב-ה'.

על כן, כשתוסיף ה' על 'חנוך', הוא חנוכה".

ויעויין עוד למה שכתב הגה"ק בעל "קהלת יעקב" זיע"א ²⁷⁴ :

"ומפי קודש אדוני מורי ורבי מהר"י סג"ל מלובלין ²⁷⁵, ומהקדוש החסיד מוהר"ר ישראל מגיד משרים דקהילת קודש קאזניץ ²⁷⁶, שמעתי -

שחנוכה הוא בחינת חנוך, וזהו חנוך ד-חנוכה,

וזה סוד ²⁷⁷, 'חֲנֻךְ לְנֶעַר עַל פִּי דְרַכּוֹ',

שתחילת השנה, היא בחינת חנוכה בחינת חנוך,

ואחר כך, באים למדריגות יותר גדולות, בפורים וב-ג' רגלים,

וזה שאמר ²⁷⁸, 'גַּם כִּי יִזְקִין' - במדריגות גדולות, 'לא יסור מִמֶּנָּה'.

וכן כתב בשל"ה ²⁷⁹, דחנוכה הוא בחינת חנוך שר העולם, והעולם נברא ב-ה',
והוא ה' דחנוכה".

ועוד:

שמצינו ב' דעות חלוקות - דעה אחת בדברי המדרש, שחנוך מת. ודעה אחת בתחילת מסכת דרך ארץ,
שחנוך לא מת, אלא שעלה בחייו לגן עדן.

ואם כן, ניתן לומר, שמלאך מטטרו"ן הוא שר העולם, והוא חנוך בן ירד.

ומה שמצינו במסכת חולין בעניין אותו הפסוק שאמר שר העולם בששת ימי בראשית, הוא רק למאן
דאמר שחנוך אכן מת.

²⁷³ בראשית, ב' - ד'.

²⁷⁴ ערך חן, אות ב'.

²⁷⁵ הוא הגה"ק רבינו יעקב יצחק הלוי הורוביץ זיע"א, "החזקה מלובלין".

²⁷⁶ הוא הגה"ק רבינו ישראל הופשטיין זיע"א, "המגיד מקוז'ניץ".

²⁷⁷ משלי, כב' - ו'.

²⁷⁸ משלי, כב' - ו'.

²⁷⁹ וכדלעיל.

והנה, דברים נשגבים ונעלים אלו, תואמים כפתור ופרח לדברינו. וכדלהלן:

- א. כבר נתבאר לנו ²⁸⁰: שהאות ה' מרמזת על מידת הענווה.
- ב. עוד נתבאר לנו ²⁸¹: שמעלתו של חנוך בן ירד, הושגה אך ורק באמצעות מידת הענווה.
- ג. עוד נתבאר לנו: ששבת קודש היא היסוד והשורש למידת הענווה ²⁸², ושיוסף הצדיק ע"ה היה שומר שבת קודש ²⁸³ - בסוד מידת הענווה, ושהתיקון למכירתו נעשה באמצעות שמירת שבת קודש ²⁸⁴, ובאמצעות ימי החנוכה הקדושים אשר הם בבחינת שבת קודש ²⁸⁵.
- ד. עוד נתבאר לנו ²⁸⁶: שנשמתו של חנוך בן ירד התגלגלה ביוסף הצדיק ע"ה, ובסוד מידת הענווה שהיתה בהם.
- ה. עוד נתבאר לנו ²⁸⁷: שתכלית גזירותיהם של היוונים, היתה, לקעקע מעם ישראל את מידת הענווה.
- ו. עוד נתבאר לנו ²⁸⁸: שימי החנוכה, הם בבחינת חנוך בן ירד, והם בבחינת "חנוך ה'", האות אשר בה נברא העולם ואשר היא מרמזת על מידת הענווה, מידתו של חנוך בן ירד.

²⁸⁰ באות ב'.

²⁸¹ באות ז'.

²⁸² וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

²⁸³ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

²⁸⁴ וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

²⁸⁵ וכמו שנתבאר לעיל בתחילת אות זו.

²⁸⁶ באות ז'.

²⁸⁷ באות ט'.

²⁸⁸ באות זו.

ז. עוד נתבאר לנו ²⁸⁹ : שבכוח מידת הענווה שהיתה ביוסף הצדיק ע"ה, ובכוח האות ה' שנתווספה אל שמו, ובכוח היותו מחובר אל שורשו של חנוך בן ירד, הוא זכה להכניע את "אנטיוכס" ואת "מלך יון".

וממילא אם כן, נשכיל ונבין :

שהשורש האחד והיחיד, ליציאה מן הגלויות כולם, הוא "מידת הענווה",

בחינת שבת קודש, ובחינת חנוך בן ירד, ובחינת יוסף הצדיק ע"ה, ובחינת ימי החנוכה.

ובכוח זה, הלכו החשמונאים הקדושים, אשר היו בבחינת הלבנה, בחינת "לכי ומעטי את עצמך" ²⁹⁰ ,

כאשר הם מיעטו את עצמם ממידת הגאווה, ודבקו בכל עוז במידת הענווה, ובבחינת "רַבִּים בְּיָד מַעֲטִים".

ועל כן, הם זכו לכוחותיהם של חנוך בן ירד ושל יוסף הצדיק ע"ה, ובכך הם הכניעו את אויביהם היוונים,

עד אשר הם זכו לקדש את הימים הללו, ולהעלותם אל בחינת שבת קודש, המכפרת על חטא מכירת יוסף הצדיק ע"ה.

אשר על כן, חוב גדול, חוב אשר הוא זכות לאין ערוך, מוטל עלינו :

בקידוש מידותינו, ובהכנעת יצרנו הרע אל הקדושה, בענווה ובהתבטלות מוחלטת,

הן בכל שבת ושבת, והן בימים קדושים ונעלים אלו, ואת עלית על כולנה ב-"שבת חנוכה".

וכשנעשה כל זאת, נזכה במהרה, שיוציאנו הבורא ית"ש מַצָּרָה לְרוּחָהּ, וּמִאֲפֶלֶה לְאוֹרָהּ, וּמִשְׁעָבִיד לְגֵאֲלָהּ, הַשְׁתָּא בְּעֵגְלָא וּבְזֶמַן קָרִיב".

יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

²⁸⁹ באות יז.

²⁹⁰ חולין, ס' ע"ב.

"וְצִתֵּיתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם"

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרליה ע"ה
- רבקה סימוני ע"ה (לבית איבגי) בת הרבנית שרה שתחי'
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוגי) בת גרסיה ע"ה
- אריקה ביננבאוס ע"ה (לבית פינקסוביץ) בת יוסף וברטה שיחי'
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של הקדושים אשר נרצחו על קידוש ה'

בחג "שמחת-תורה" תשפ"ד